

„a lőre tolt” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

„Kilencünket tett világra
Panaszszava nem volt
legalábbis meghallható
Áldotta a mennybolt

2021. szeptember • IV. évfolyam, 10. (40.) szám • megjelenik négyhetente

4 Skovrán Tünde
Hollywoodban

5 Kopacz Mária
elsüllyedt Atlantisza

12 Sarolt vezényelte
Istvánt

13 Gazda József
„beszervezése”

A Brassói Lapok, Háromszék,
Krónika, Nyugati Jelen,
Székely Hírmondó
és Székelyhon melléklete

örökvers

Szabó Lőrinc

Ősz az Adrián

Félig vízben, félig a parton
fekszem az őszi ég alatt;
egyszerre ringat és melenget
a tenger és a déli nap:

szikrázó ujjai becéznek,
gyúrnak, gyötörnek édesen,
húnyt szemmel és borzongva tűröm,
hogyan paráználkodnak velem.

Húnyt szemmel és borzongva tűröm
a nap s a tenger csókjait
s testem gyönyörűsége némán
könyörög és imádkozik:

Ragyogj át, napfény, moss ki, tenger,
ragyogj át, mint az üveget,
bent moss ki, mélyen, ahol annyi
fáradt sötétség didereg:

ragyogj át, fény, öblíts ki, hullám,
hogyan meggyógyuljak odabenn,
világítsatok át egészen,
hogyan lelkem új és friss legyen;

ősz van – fűtsetek át sietve,
jóságos, erős sugarak,
hadd vigyem magammal a télbe
a tiszta, kései nyarat!

A kobold táncol (2019, akril, vászon)

Lapszámunkat Kopacz Mária grafikusként festőművész alkotásaival illusztráljuk

látószög

Varga Melinda

ÍRÓ AZ ELEFÁNTCSONTTORONYBAN

Néhány nap van az Ünnepi Könyvhétig, amikor ezeket a sorokat írom, felolvasást szervezek, dedikálásokat, közönséget, olvasókat. Tavaly elmaradt a könyves szakma legnagyobb rendezvénye a koronavírus-járvány miatt. Éppen ezért mindenki még lázasabban készül. A közösségi médiát ellepték a dedikáló írók és költők portréi, felolvasások, irodalmi rendezvények garmadája jön szembe az üzenőfalamon.

Miközben küldöm a meghívókat az irodalommal foglalkozó ismerősöknek, mindenkit, aki Budapesten él, igyekszem személyesen megszólítani, levelet, messenger-üzenetet küldök, rádöbbenek, hogy sziszifuszi munkába fogtam. Az írók java részét ugyanis egyáltalán nem érdekli a pályatársa legújabb verseskötete, novellagyűjteménye, esszékönyve vagy nagyregénye. Néhány kivétel azért szerencsére akad, főként a fiatalabbak, kevésbé fásult lelkek

között, akikből még nem ölt ki minden életkedvet és kíváncsiságot az irodalmi élet monotonitása és beszűkültsége.

A huszoneves énem helyesen bólint, hogy talán még bennem is van némi kíváncsiság, akarat, kedv és empátia megismerni a többi író művét, az idő nem ölte meg bennem a vágyat arra, hogy rácsodálkozzak az új dolgokra, és saját magamon kívül mást is olvassak.

A buzgó könyvheti készülődésben az olvasó sajnos magára ma-

rad. Nem lesz kíváncsi arra az íróra vagy költőre, aki elefántcsonttoronyban él, inkább leveszi újra a könyvespolcra a klasszikusokat, akikben biztosan nem csalódik.

Az átlagolvasók nagy része nem is hallott a kortárs irodalomról, és ez bizony az írók sara is. Eltávolodtunk a hús-vér olvasótól, restek vagyunk falvakra járnunk bemutatókra, megismertetni a műveket, rávezetni az embereket arra, hogy a kortárs irodalom nem valami testidegen massa,

érthetetlen szókollázs. A magyar fővárosi könyves eseményei éppen ezért legfeljebb arra lesznek idővel jók, hogy egyedül ücsörögjünk az asztaloknál, és szidjuk a politikai akaratot, amely nem képes az irodalomnak jobb sorsot teremteni, a könyvkiadókat, amelyek nem reklámozzák elég jól a könyveinket, és persze a többi írókat, akik sikerebbek, jobb, esetleg olvasottabb nálunk.

Olvasó nélkül meghal az irodalom, jöjjünk ki végre az elefántcsonttoronyból!

EGY ÁTLAGOS TÖRTÉNET

Péter Beáta

Jolánta megvilágosodott. És ez csak a kezdet volt. Mert később olyan képességeket fedezett fel magában, amelyekről esküszik, hogy mindaddig nem tudott, úgymint a jövőbelátás, fejben számolás, telepátia, a gazdasági mutatók és az időjárás előrejelzése, őszinte véleménynyilvánítás, férfiak elbűvölése, a növényekkel és állatokkal, valamint távoli univerzumok lényével való kommunikálás, sőt, egyszer még egy görbe este után a teleportálás is összejött neki (különben hogy eshetett volna meg, hogy egy idegen férfi ágyában ébredt fel?). De ne szaladjunk előre, vegyük végig szép sorjában a történeteket!

Jolánta egy átlagos nő volt, átlagos étellel, átlagos munkahellyel, átlagos lakással, átlagos kutyával, macskával, átlagos termettel, átlagos hajszínnel, szemszínnel, hangszínnel, átlagos mell- és lábmérettel, átlagos, átlagos mindennel. Nem volt rajta, benne semmi kirívó, különös, legalább egy bibircsók az orra hegyén, ami odaszegzi a szemet, ami láttán elborzadunk, vagy éppen gyönyörködünk benne. Jolánta nem volt szép, de csúnya sem. Nem voltak kimagasló képességei, de együgyűnek sem volt mondható. Nem tengett túl benne a humorérzék, de tudott kacagni a vicceken, nem volt nagyon érzélgős sem, csak éppen annyira, amennyire egy romantikus film nézése közben lenni kell.

Reggel felkelt, megmosakodott, reggelizett, kávézott, felöltötte az előző este kikészített ruháját, elment munkába, délben mindig egy kifőzdében ebédel, délután otthon tett-vett, megöntözte a virágait, enni adott az állatainak, megfőzte a vacsorát, főzött, mosogatott, mosott és teregetett, este olvasott vagy filmet nézett, netán sétálni ment vagy színházba, hétvégén kirándult vagy összejövetelekre járt, néha kötött vagy kereszt-rejtvényt fejtett. Szóval, mondom, semmi különös.

Jolántának még a vágyai is átlagosak voltak: síríg tartó szerelem, új kanapé, botmixer, népszerűség, föld körüli utazás, ház kerttel, ahol kedvére kertészkedhet, jóbarátok, izgalmas kihívások vagy éppen nyugalom (mikor melyik), kedvesebb bolti kiszolgálók, gördülékenyebb bürokrácia, rugalmasabb munkaprogram, kevesebb szemét a folyópartokon, előzékenyebb sofőrök, világbéke, nyaranta a havazást, telente a tengert áhította stb. Bosszankodott is rajta, amikor nem úgy jöttek össze a dolgok, ahogyan ő elképzelte, dühösen cipelte magával az elkeseredettség batyuját napokig, hetekig, az évek során felgyűlt bosszúságok ott lapultak a bőröndjében. Előfordult, hogy

nagytakarítások alkalmával hirtelen felindulásból kidobott volna néhányat közülük, de aztán mégis visszarakta őket. Ekkor meg azon mérgelődött, hogy nem tud spontánul cselekedni, mert valamiféle kényszerűségből minden lépését alaposan megtervezi. Például egész évben gyűjtögette a ruhákat, amelyeket majd a nyaralás alatt viselni fog, már októberben elkezdte böngészni az online boltokat, amikor más sibakancsot rendelt, akkor ő flamingómintás papucsot, januárban varratott tunikát, és éppen csak elolvadt a hó, egyre-másra járni kezdte az üzleteket, turkálókban kutakodott, hogy a nyaralós outfitjét gondosan előkészítse. Így aztán mire eljött a tengerparti utazás ideje, pontosan tudta, melyik nap mit fog felvenni. Hogy első nap délelőtt a kék alapon fehér pettyes bikiniben fekszik majd a parton, ebédre felkapja a sárga selyemruháját, délután a fekete egybedresszben szalad be a tengerbe, este a virágmintás hosszú szoknyáját és a spagetipántos felsőjét ölti fel. A hajókirándulásra a kék-fehér csíkos térdig érő pamut ruha dukál, a naplementenézéshez pedig a lenge fehér ruhájában mutat majd jól a fotókon. Természetesen mindenikhez más-más cipőt, táskát, kalapot és egyéb kiegészítőket társított.

Volt is mit cipelnie a vonatállomásig, de nem bánta, megéri. Miután elrendezte szépen a nagy bőröndjét, hátradőlt, és izgatottan várta a tengerrel való találkozást. Az utazás eseménytelenül telt el, leszámítva, hogy amikor az egyik állomáson felszállt néhány utas, egy családapa a felesége büszke tekintetétől kísérve nem túl kedvesen átszervezte az ülésrendet, merthogy nekik oda szól a jegyük, de nem csak az ülésrendet, a csomagokat is, tologatta, levette, visszarakta, tette-vette, teremtette. Így történhetett, hogy egyszer csak a vonat egyik zöttyenésénél, épp amikor Jolánta megpillantotta a tengert, és rögtön elkapta a szabadság érzése és az ujjongás, hogy mindjárt megérkezik, majd a habok közé szaladhat az aznapra betervezett párdumintás fürdődresszében, a hatalmas bőröndje elindult az útjára, és csak repült, repült, repült: kopp, zsupp, bum, zutty, egyenesen Jolánta feje búbjára. Ott pattant egyet, majd csendes megadással elterült a vonat szotyihéjjal igencsak megszórt padlóján.

Az orvosok azt mondták, hogy nem súlyos az eset, noha lehetnek az ütésnek negatív utóhatásai. De Jolánta azóta egészen remekül érzi magát. Csak mosolyog, nincs már múltbéli fájdalom, nincs már jövőbe szaladó

Az angyal kertje (2019, akril, vászon)

elérhetetlen vágy. Csak a jelen, az apró, mindennapi örömmel.

Miután imigyen megvilágosodott, ilyenek jutottak eszébe, mint: az élet nem habos torta, járt utat járatanért fel ne adj, a nagy halak felfalják a kisebbeket, nagy nyavalya az éhenhalás, a hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát, ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát, nem mind arany, ami fénylik, könnyű az asztag alatt kalászt szedni, ha nem csurran, csep-pen, éhes disznó makkal álmodik, ember tervez, Isten végez, amilyen a fa, olyan a gyümölcse, néma gyermeknek anyja sem érti a szavát, a farkas a szőrét elhányja, de a szokását nem, a sok baba közt elvész a gyermek, egy bolond százat csinál, bátraké a szerencse, csalánba nem üt a ménkü, bolond lyukból bolond szél fúj, és a többi, és a többi. Ezek aztán széles körben elterjedtek, *Szólások, közmondások, népi bölcsességek* címmel kötetbe foglaltattak, közösségi oldalakon idézték, tanítók sulykolták nebulók fejébe, köszöntőbeszédbe szőtték bele, a falusi pletykapadra kiült asszonyok emlegették.

De a legeslegeslegelső felismerése, amelyet ugyan nem sokan ismertek, mégiscsak ez volt: pakolj annyit a csomagodba, hogy ha az a fejedre esik, ne üssön túl nagyot.

vers

Drávcuz Zsolt

A tűzgyújtó emlékére

Gyermek vagy. Játszol.

Erdőkben tüzet gyújtasz, menekülsz,
ha kell. Ujjaid alatt elhervadnak
a frissen nyíló virágok, a fák
leveleit letéped. Nevetsz.

Tenyeredből esznek az őzek,
a bogarakat eltaposod.

Istent játszol. Amit megunsz,
sarokba teszed. Toporzékolysz,
ha a vége közeleg, bömbölésed
földrengés. Pedig a befejezés
most a tiéd.

Nedves orrod homlokomhoz nyomod.
Pislákoló fény vagy.

Elszakadsz, távolodsz, megnémulsz.
Magaddal viszed, amit megkívánsz.
Elszöksz, ha kereslek, ha elhagynálak,
mögém teremsz.

Árnyék vagy. Követsz.

HIVATALI MULASZTÁS

Hommage à Franz Kafka

Szakács István Péter

A medve egyszerre csak ott magasodott előttem.

– Nyugi, maci, erőszakra semmi szükség – próbálkoztam. – Nem kell a málnád, gyógynövényt szedek. Különben is a *Dörmögő Dömötör*nek köszönhetően gyerekkorom óta medvepárti vagyok. A folyóirat három teljes évfolyamát még most is ereklyének kijáró tisztelettel őrzöm a könyvespolcon.

A medve bambán bámult rám, aztán nagyot mordult, és hatalmas mancsával annak rendje és módja szerint agyoncsapott.

Talán jobb lett volna, ha magyarázkodás helyett a futást választom, töprengtem a túlvilág kapujában, miközben a fülkében az egyenruhás angyal árgus szemmel vizslatta a halotti bizonyítványomat. Még telefonált is közben, valakivel hosszasan beszélgetett, de hogy miről, azt a hangszigetelés miatt nem hallottam. Aztán kinyitotta az apró ablakot.

– Nem érvényes – csúsztotta elem a vadonatúj okmányt a nyíláson keresztül.

– Hogyhogy nem érvényes? – makogtam értetlenül. – Hiszen minden kétséget kizáróan igazolja, hogy egy sajnálatos félreértést követően tragikus körülmények között elhunytam.

– Márpedig ez az okmány nem jogosítja föl magát a túlvilágon való tartózkodásra – rázta meg a fejét az angyal.

– Mi az, hogy nem jogosít fel?! – vesztettem el a türelmemet. – Mít képzelsz, jószántamból vagyok itt?! Azok után, hogy az az átkozott fenevad kurvára kicsinált, még van képe kekeckedni velem?!

– Kérem, mérsékelje magát – nézett rám megütözve a mennyei tisztviselő. – Én csak a munkámat végzem.

– A maga munkája az, hogy beengedje a túlvilágra érkezőket! – emeltem föl a hangom igazam tudatában.

– Hogy képzelsz? Nem követhetek el törvényteleniséget – tiltakozott az angyal.

– Az a törvényteleniség, amit velem művel, maga szárnyas, aktatologató kukac! – üvöltöttem magamból kikelve.

– Ne rám zúdítsa a haragját, uram! – recsegte az angyal. – Nem én tehetek arról, hogy egyes földi hivatalnokok pontatlanul végzik a munkájukat.

– Mégis mi nem stimmel ezzel az okmánnyal? – bökte meg ingerülten a papirosra.

– Nincs feltüntetve a sorszám – világosított fel az angyal.

– Egy számsor miatt akadékoskodik? – ámultam el a kifogáson. – Hiszen az semmit sem változtat a lényegen.

– Értse már meg, uram, hiányos vagy rosszul kitöltött halotti bizonyítvánnyal nem engedhetem be – magyarázta. – Ha szemet hunyunk az efféle hivatali mulasztások fölött, egy idő után akkora lesz a káosz az adminisztrációban, hogy az Isten sem fog eligazodni benne.

– S akkor most mihez kezdjek? – bizonytalanodtam el.

– Menjen vissza, s írassa rá a hiányzó adatot – nyomta a kezembe a halotti bizonyítványt.

A hivatali mulasztást intézményes szinten kell lerendezni, nem magánúton nekem, csóró megboldogultnak, zúgolódtam a földi bürokrácia felé menet.

A polgármesteri hivatal tisztviselője átnézte a visszatartott okmányt.

– Nahát – nézett rám a kopasz, szemüveges emberke csodálkozva, mint aki nem hisz a szemének. – Tényleg lemaradt róla a sorszám.

– Akkor megkérhetem, hogy pótolják a hiányosságot? – szóltam tiszteletteljes hangon, miközben melegebb égtájra kívántam a világ valamennyi hanyag hivatalnokát.

– Természetesen, uram – bólogatott szaporán. – Előbb azonban ellenőriznem kell néhány adatot a nyilvántartásunkban – lépett ki az ajtón.

– Sajnálom, uram – jött vissza negyedóra múlva. – Nem tehetünk magáért semmit. A születési bizonyítványa is érvénytelen. Az adatok ugyan rendben vannak, de golyóstollal töltötték ki, nem töltőtollal, ahogyan azt a törvény előírja. Maga, kérem, több évtizeden keresztül illegálisan fogyasztotta a Föld levegőjét.

A baba sétálni indul (2020, akril, vászon)

NYOMOT HAGYÓ KARCOK

– Szakács István Péter új kötetéről –

Bálint Tamás

A székelyudvarhelyi Szakács István Péter legújabb kötete rövid, humoros írásokat tartalmaz, amelyekből volt szerencsénk többet is közölni lapunk hasábjain. Az egészen friss, a nyomdából a napokban kikerült *Zsebművészetben* összegyűjtött, karcnak nevezett szövegek ennek rendje és módja szerint mélyek, és csakugyan nyomot hagynak.

Szakács a szó legjobb értelmében hasítja fel tollával az esetlegesen magába zárkózott, netán boldogtalan olvasó burkát, esetleg vidítja fel még jobban az olvasásfüggésben „szenvedőket”. „Mít bámulsz? Lépj már közelebb! Jól hallottad, hozzád beszélek, édes. Gyere már! Hogyhogy miért?! Hát nem ezért jöttél ide? Engem te nem tudsz becsapni. Fél éve, hogy ide kerültem, s van már némi tapasztalatom a klienseket illetően. Ismerek olyanokat, akik csak kukkolni járnak ide, lopva végignézik a kínálatot, aztán gyáván elhúzzák a csikot. Mások, főleg a tapasztalatlan kamaszok, még nem tudják, hogy valójában mit is akarnak, csak a szájuk nagy, de az utolsó pillanatban mindig meghátrálnak... Na, mire vársz?! Érints már meg! Szoríts

magadhoz! Szívd be az illatom, édes! Gyerünk, ne tökölj már annyit! Ma akció van, 15%-kal olcsóbban megkaphatsz. Meglátod, még nem olvastál olyan jó könyvet, amilyen én vagyok.”

Negyvenkét írás öt ciklusba rendezve, egyikből sincs kispórolva a poén, de a legelső, *Csak irodalom és más semmi* című „meta-ciklus” (amelyben az irodalom a főszereplő, többek közt Krúdyt, Rejtőt, Cortazart, Karinthyt is megidézve) különösen erős ebből a szempontból.

Talán a legnagyobb megvalósítása az, hogy e humort sikerül úgy adagolnia a szerzőnek, hogy ne csupán öncélú nevetgélés legyen a vége, hanem egyúttal el is gondolkodtassa az olvasót. Ez a továbbgondolás, az „aha!”-érzés, az akár leghétköznapibb dolgok új

oldalról való megközelítése (mint például a *Szósztágyár tárgyak* című ciklus „szereplői”) pedig to-

vábbi rétegeket ad hozzá az elsőre olvasottakhoz.

„Ebben az évben sem jött össze egy kis plusz pénz az érettségi vizsgáztatáskor. Pedig hányszor álmodtam már arról, amint két kigyúrt, fekete napszemüveges,

végzős diák közeledik felém a folyosón valutával degeszre tömött diplomata táskával... Azürkék víz, ötcsillagos szálloda és pálmafás sétányok helyett maradt a B terv: mezőgazdasági munkával kombinált faluturizmus.”

A *Megbabraált emlékek* ciklus cím szerencsére tiszta vizet önt a pohárba azt illetően, hogy a tanár úr (Szakács István Péter ugyanis a Tamási Áron Gimnázium irodalomtanára) nem minden esetben saját élményeit adja közre (ha az *Egy lestrapált vibrátor emlékirataiból* című karc olvasásakor már nem derült volna ki ez korábban). Mégis annyira emberi és eredeti darabokról van szó, annyira magunkénak érezzük azokat, olyannyira közeliek a sztorik, hogy azon csodálkozunk, miért nem nekünk jutottak eszünkbe az íráskor alapjául szolgáló történetek.

Szintén a kötet dicséretére válik, hogy az egymáshoz szinte nem is kapcsolódó témák összeállnak egy közös egésszé: egy séges hangulatúak, egyformán karcognak, olvastatják magukat.

Az ezen ajánlóval együtt közölt, a kötet megjelenése után írt szöveg (amely tökéletesen illene például az első ciklusba) a bizonyítéka, hogy Szakács István Péter mindannyiunk szerencséjére tovább folytatja ezt a vonalat. Adja magát a párhuzam a *Mennyei ponyva* című írással, amelyben Rejtő Jenő tárgyal az Úrral a tollát viszszerzendő:

„... – Újból írni akarok, Uram! S azt szeretném, hogy egyszerűen az olvasás örömeért vegyék a kezükbe a könyveimet az emberek. Hogy a nevetéstől jólesően kinyújtózkodhassék a görcsbe rándult lelkük. Elsőként például megírnám a mi kettőnk jelenetét. Semmi elbeszélés, semmi leírás, semmi részletező kitérő, csak külön sorokba tördelt, natúr párbeszéd. – Miért, fiam?

– Mert nem a szavak, hanem a sorok száma alapján fizet a kiadó, Uram.”

Szakács István Péter: *Zsebművészet. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2021*

BARÓTTÓL HOLLYWOODIG

Zorkóczy Zenóbia

– beszélgetés Skovrán Tünde színművésszel, rendezővel, producerrel –

Miután átmész egy szakadékon, a következő már nem tűnik olyan veszélyesnek. Akkor már a következő szakadék átlépésén gondolkodsz – vallja Skovrán Tünde, aki a Kolozsvári Magyar Színházban kezdte pályafutását, de meg sem állt Hollywoodig. Augusztusban beszélgettünk vele, amikor itthon volt az Andrei Zinčă által rendezett *És akkor mi a szabadság?* című film bemutatóján.

– Amerikában színpadi és filmszínész, filmproducer és rendező vagy. Emellett egy audio posztprodukciónak stúdióját is létrehoztál, ami a legnagyobbak közé nőtte ki magát. A színészeket általában nem üzleti zsenikként képzeljük el. Mégis, hogyan tudod közben tartani a vállalkozásodat?

– Úgy, hogy mivel nulláról nőtte ki magát, áttekinthető. Ezenkívül fontos, hogy minden pozícióra megtaláltam a megfelelő embert. Az egész vállalko-

zás egy számítógépes szoftveren keresztül működik, így mindent bármikor leellenőrizhetek. Az is meghatározza a hozzáállásomat, hogy olyan családban nőttem fel, ahol magánvállalkozók voltak a szülők, így már kezdetől a véremben van a biznissz. De ezek csak eszközök ahhoz, hogy megvalósítsam magam, s milyen jó, hogy vannak! Igazából az egész azért alakult így, mert filmeket szerettem volna gyártani. A filmgyártásban,

ugyanúgy, mint a színházban is, az izgat, hogy miként lehet a közönséget megfogni. Ez számomra a legnagyobb kihívás.

– Egyszer azt mondtad, hogy nem az a fontos, neked mit tud adni Hollywood, hanem az, hogy te mit tudsz nyújtani az ottaniaknak. Mit vittél oda, ami nek keletje lett?

– Vittem magammal azt a fajta színházi nyelvet, amit Kelet-Európában beszélünk, egy olyan etikát, munkamorált, amihez hasonlókat nem tapasztaltam Los Angelesben. Vittem magammal nagy adag munkabírást. Úgy tapasztaltam, az, ahogyan én gondolkodom a kultúráról, ahogyan én csinálom a művészetet, számukra érdekes és újszerű. Ahogyan gondolkodom a világról, az teljesen más, mert más kultúrában nőttem fel, és ezt fel is vállalom. Ennek erősítésére például európai vendégrendezőket hívtam, sőt olyan külföldi színészeket, akik különböző nyelvterületekről jöttek.

A passzivitás egyenlő a halállal

– Azt mondd, hogy az elején mindenféle munkát elvállaltál, és nem érezted, hogy alábbvalóbb lenne, mint egy kolozsvári főszerep, mert ezek is főszerepek voltak számodra egy más minőségben. Szerinted mi az oka annak, hogy itthon, Erdélyben nagyon kevés színész próbálkozik önálló megvalósítással, mondjuk egy egyéni műsorral?

– Aki akar, vagy akinek van hajlandósága erre, az nekiáll, és csinál valamit. Sok a panasz Erdélyben. Az az igazság, hogy a világot körbejárva és visszatekintve erre a rendszerre azt mondhatom csak, hogy ennyire kényelmes helyzetben a világon tényleg sehol egy színész sincs. Ritka az olyan társulat, ahol folyamatosan fizetést kapsz, ha dolgozol, ha nem, és hogy szerepeket biztosítsanak neked csak azért, mert alkalmazott vagy. Ez egy ideális közeg, amibe bele lehet kényelmesedni. Ezért nincs is szükség egyéni színházi vállalkozásokra.

– Igen, a kényelem...

– Engem például a kényelmes helyzetek megbénítanak: ha ki vagyok szolgálva, akkor nem találok ki magamtól új dolgokat, mert akkor csak egy rendszert követek. Ha kevésbé kényelmes helyzetben van egy színész, akkor talán kreatívabb megoldásokat keres. Olyan lehetőségek is eszedbe jutnak ahhoz, hogy színpadon legyél vagy forgassál, amilyenek korábban fel sem merültek benned. Számomra a passzivitás egyenlő a halállal.

– Divat nálunk az a felfogás, hogy ha többféle munkát végzel, pl. önmagad menedzsere is vagy, tehát nem csak a művészetben lógsz egész nap, akkor nem is vagy igazi művész.

– Dühös vagyok azokra az emberekre, akik egy dologba kényelmesen belefekszenek, ugyanakkor abban sem csinálnak semmi kimagaslót. De van véleményük arról, aki mer és dolgozik. Soha életemben nem tudtam csak egy dolgot csinálni! Amikor itt a Kolozsvári Magyar Színháznál voltam, a szerepeim

mellett festettem, fodrászkodtam, házat építettem, rendeztem, tehát az energiámat milliófelé szórtam. Van egy kreatív energia, és az, hogy te hogyan csapod le, vagy hogy merrefelé irányítod, teljes mértékben rajtad múlik.

– Lehet-e állami támogatás nélkül színházat csinálni?

– Lehet, főleg Európában rengeteg lehetőség van támogatást szerezni, elkezdve az európai uniós támogatásoktól az állami vagy az önkormányzati támogatásokig...

SKOVRÁN TÜNDE (Barót, 1982) A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Színház és Film Karának színművészet szakán diplomázott 2005-ben, onnan a Kolozsvári Állami Magyar Színházhoz szerződött. Számos színházi szerepe mellett kitűnik filmszerepeivel is. 2014-ben Los Angelesbe költözött, ahol mára elismert színpadi és filmszínész, valamint rendező és producer. Később ugyanott megalapította a Vox Studios nevű, egyebek közt szinkronizálással és audio posztprodukciónak munkákkal foglalkozó műtermet.

Filmszerepei: *Teljes napfogyatkozás* (készülő film), rendező Moldovai Katalin, *Equitism*, r. Brandon Wade, *Too deep in the forest*, r. Skovrán Tünde, *Conditioning*, r. Patrick McEveety, *Real Boy*, r. Kelly and Kevin Luu, *Şi atunci ce e libertatea*, r. Andrei Zinčă, *Puzzle*, r. Andrei Zinčă, *Veled*, r. Püsök Botond. **Díjak:** legjobb főszerepért járó díj - Buffalo Niagara Film Festival, Buffalo, NY; legjobb főszerepért járó díj - New York Independent Film Festival - New York, NY; A Román Színházi Szövetség (UNITER) jelölése a legjobb női mellékszereplő díjára - Natasa szerepéért (A. P. Csehov: *Három nővér*, rendező: Tompa Gábor); legjobb mellékszerepért járó díj - Nemzetközi Színházi Fesztivál, Casablanca.

vers

Szabó Fanni

Istenke miattuk sír

Popeye-hadművelet

combig érő vízben úszom,
az ég alját nézem, mert
ha piros, szél várható,
ha a hangyák menetelnek,
esni fog, ha esik, istenke
sír és szomorú, könnyei
néha jéggé dermednek,
ha mérges, villámot szór
és dörög, ha kiabál velünk,
de ők ezüst-jodidot
párologtatnak a levegőbe,
bordázódó felhőt gyártanak,
tenyeremben a pelyhek
nem igaziak, monszunok
és áradások, többet, tovább,
bármikor, miattuk combig
érő vízben úszom az ég
aljáig, hátha piros, hátha
hangyák, hátha villám,
hátha megfejem
mégis valahogy

A menetrenden túl

Vasúti találkozás,
petróleumszagú sorházak,
félíg lehúzott redőnyök,
galambok, csendes útitárs.

Álomszagú,
széllóbálta függönyök,
zárhatatlan zuhanykabinok,
hold a mosdótálban.

Árnyékszövések menetrenden túl,
vízvásztók határon belül.

Szúnyogok, pofonok, vér,
összeségás mögöttünk.

A KÉPEKNEK ÉS KÖNYVEKNEK SAJÁT ÉLETÜK ÉS SORSUK VAN

Bálint Tamás

– beszélgetés Kopacz Mária grafikkal, festőművésszel, íróval –

„Marosvásárhely az én elsüllyedt Atlantiszom: emlékszem rá, és szeretem, szeretni fogom mindig. Noha tudom, hogy nincs visszatérés, van egy nagyon érdekes, visszatérő álmom majdnem minden éjjel: rémülten rohanok egy utcán, és nem tudom, hogyan találjak haza.”

– Amennyire tudom, már egészen kicsi gyerekként elhatározta, hogy festő lesz. Mikor nyilvánult meg a tehetsége, hogyan jutott végül Kolozsvárra, a grafika szakig?

– A családban szinten minden felmenőm rendelkezett valamilyen művészi érzéssel, úgymond belenőttem. Gyerekkorom telis-tele volt mindenféle élménnyel és csodával, így már hatévesen elhatároztam, hogy festőművész leszek, jobban mondva rajzművész. Édesanyám is hajtogatta, hogy biztos művész lesz belőlem, én pedig arra gondoltam, hogy ez valami nagyszerű dolog lehet, és szeretném, hogy anyu örvendjen, tehát elkönyveltem, művész leszek! Noha látatlanban szántam rá magam, de később, mikor kiderült, miről is áll ez a pálya, teljességében felvállaltam. Az is érdekes, hogy bár Marosvásárhelyen volt művészeti középiskola, és jártam is rajzkörbe korábban, ráadásul azt is elhatároztam, hogy sem orvos, sem színésznő nem leszek, nem a művészeti középiskolába felvételiztem, hanem a leányliceumba. Egy nagyon jó gyerekkori barátnőm volt a döntés oka, és ezt nem is bántam meg, mindmáig fontos a barátsága. Mégis, tizedik végén nem éreztem már jól ott magam, összeveszttem egy osztálytársammal, és a barátnőmmel sem egy osztályba kerültünk, ráadásul egy különös véletlen folytán – édesapámnak a Vikend-telepen egy evezősbarátja, aki szobrászatot tanított, elmesélte, hogy a művészetiben is megürült egy hely – tizenegyedikben átfelveteliztem. Ugyanakkor addig nagyon keveset alkottam, azt hittem, hogy majd később ráérek megtanulni, magától fejlődik bennem ez a képesség, és majd kivirul, mint egy virág, így inkább olvasással töltöttem az időmet. Eközben az új osztálytársaim szinte kész művészek lettek, így életem talán legkésőbbi éve következett, amíg igyekeztem bepótolni a lemaradást. A középiskola után még a tanárain javaslatára egy évig otthon maradtam, és naponta bejártam a műterembe, hogy később nagyobb eséllyel felvételizhessek Kolozsvárra, szokjak bele a szakmába. Nem akartam festészetre menni, oda egyébként is túljelentkezés volt, nekem pedig a rajz volt a régi szerelem, mindig az érdekelt.

A mesebeli csempekályha

– Érdekes módon a képzőművészettől egy viszonylag távol eső másik önkifejezési formát, a prózaírást (regényt és mesét) is szintén egész fiatalon kipróbálta. Milyen emlékei, kötődései vannak az akkori kolozsvári irodalmi élettel kapcsolatban, amelyben jelenléte meghatározó volt illusztrátorként és irodalmárként egyaránt?

– Azt is korán mondogatták nekem, hogy „dehát Mari, te mindig is írni akartál”, a magyar szakos osztályfőnököm is a bölcsészkar irányába próbált igazgatni, ráadásul rengeteg irodalomversenyen szerepeltem sikerrel. Mégis a képzőművészetet keresztül csöppentem bele, ugyanis egyetemista koromban rengeteget illusztráltam. Tisztviselőgyerekként nem lehettem ösz-

töndíjas, így a meseillusztrációkért kapott pénz rendkívül jól jött akkoriban. Aztán megismerkedtem Lászlóffy Aladárral, aki elkezdett nekem udvarolni, attól kezdve én voltam az udvari illusztrátora is. Anyyira tetszett a közös munkánk a bukaresti könyvkiadónak, hogy felhívtak, bármilyen könyvet választhatok, csak illusztráljak még nekik. Gondoltam egy merészet, „tudja, elvtársnő, leginkább magam írnék egy mesét, és azt illusztrálnám”. Beleegyeztek, nagyon tetszett nekik a végeredmény is.

Az első regényemet úgy írtam, még a kolozsvári időszakban, hogy megláttam a kezdőmondatot a levegőben, hazamentem, és nekiálltam írni. Egy színházi előadás szünetében kaptam a hírt, máig életem egyik legszebb emléke, hogy a szerkesztők egyöntetűen elfogadták és kiadták. A második kéziratnál – közben elkészült egy újabb gyerekkönyvem is, szintén illusztrációkkal együtt –, noha teljesen másként indultam el, azon kaptam

magam, hogy megint ugyanabban a XVII. századi kastélyban vagyok, amelyben az előző regényem is játszódott. Megijedtem, olyan érzésem volt, mintha ott lennék valójában, és egy sarokból leskelődnék. Ezt végül a régi rendszerben nem tudták kiadni transzcendens volta miatt, a későbbi kiadás pedig már rajtam csúszott el, Szócs Géza szerette volna, ha illusztrációkat készítek hozzá, de annyira nem volt már kedvem hozzá, sőt, közben rájöttem, hogy a szívem mélyén nem szeretem az illusztrálást, tudat alatt mindig halogattam, így ez végül csak jóval később jelenhetett meg. Viszont hiába a négy könyv, mégsem tartom magam írónak.

Utólag viszont mindezekről egy teljesen független kapcsolódási pont is létrejött a kolozsvári irodalomhoz, ugyanis a rendszerváltás utáni években az enyém volt az az imádott régi ház, a hátsó szobában a mesebeli zöld csempekályhával, amelyben – miután diplomata férjével Szentendrére költöztünk – az új tulajdonosok a Bulgakov nevű irodalmi kávéházat alakították ki.

– Mi a folyamata az alkotásnak, legyen szó képekről vagy meséről? Érdekes ada-

lék, hogy sokszor a képek keretét is elkészíti, mintegy továbbgondolva az alkotást. Ez hogyan alakult ki?

– Nyaranként a kertben teszek-veszek, van egy nagy, szép kertünk, és én vagyok a kertész, túrom a földet, örömmel csinálom. Emellett a műtermem túlságosan meleg is, így az az időszak a kerté, van, hogy hónapokig nem is fogok ecsetet. Egy-egy ilyen időszak után félve megyek vissza, amikor már illene festeni, macskaként ononok fel, de nem tudom, hogy elvesztettem-e a tehetségemet. Leülök, és néhány ecsetvonás kell csak, amíg megnyugszom és beindulok. Az elején a képeket rendes, tisztességes aranyrámákba raktam, majd ahogy kialakult a saját stílusom, az újabb képek furcsán mutattak a kereteikben, inkább vettem sima lécet, és a farostlemezeimet rászeggeztem. A baj akkor következett be, amikor rátértem a vászonra, és ehhez egyre szélesebbek lettek a rámak. Ezeket saját kezűleg fűrészelem, állítom össze, majd rájuk is festek, mert úgy érzem, jobban is néznek ki, jobban találnak a képeimmel.

Az elsüllyedt Atlantisz

– Hogyan jutott el az egyetemista kori rézkarcoktól, az idővel megszínésedő grafikáktól az olajfestményekig?

– Előbb nagyméretű, négyzetméteres színesceruza-rajzokat kezdtem el készíteni, majd kezdtem festeni olajjal, de kínlódtam, mert nem volt kialakult ecsetkezelésem, és érdekes módon a viláért sem működött úgy az agyam, mint a grafikák esetében. Valahogy nem találtam a témát sem, féltem, ne tűnjek egy átnyergelt grafikusnak. Aztán egy adott pillanatban megráztam magam, és sikerült felülkerekednem a kezdeti nehézségeken, végül áttértem az akrilra. Az nagyon bejött, azzal dolgozom a legszívesebben.

– Milyen témák foglalkoztatják?

– Nálam mindig van élőlény a képen, mindig szerepelnek emberek, állatok, lények. Természetesen a kert a fő téma, nem hagy nyugton, olyan színek vannak benne. Hiába vannak szomszédaink, akkora a kert és akkora a növényzet, hogy nem látszanak, gyönyörűszip. Készítettem is egy ilyen sorozatot, most Sepsiszentgyörgyön is ki van állítva.

– A művészetét és az életét végigkísérte a marosvásárhelyi gyermekkor, első beszélgetésünkön is kikérte magának, hogy bár Szentendrén él, nem csupán erdélyi kötődésű, hanem erdélyi...

– Ez egyszerű, erdélyi magyar vagyok, és ezt mindenkinek el is mondom. A családomból már csak a bátyám él Marosvásárhelyen, a város az én elsüllyedt Atlantiszom: emlékszem rá, és szeretem, szeretni fogom mindig. Noha tudom, hogy nincs visszatérés, van egy nagyon érdekes, visszatérő álmom majdnem minden éjjel: rémülten rohanok egy utcán, és nem tudom, hogyan találjak haza.

– Jelenleg egy időben két kiállítása tekinthető meg Sepsiszentgyörgyön. Most éppen min dolgozik?

– Ezek a kiállítások nagyon jól sikerültek, csak annyit róluk, hogy minél többen látják, annál jobb a képeknek. Mert a könyvekhez hasonlóan nekik is megvan az életük és a sorsuk.

KOPACZ MÁRIA grafikus, festőművész, író 1941-ben született Marosvásárhelyen. 1967-ben diplomázott a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Egyetem grafika szakán. Grafikáival hamar ismertté vált, majd a rendszerváltás körül kezdett színes festményeken is dolgozni. Alkotásait sokszor saját készítésű keretbe helyezi, amely továbbviszi azok hangulatát. Tucatnyi Kárpát-medencei kiállítása mellett műveivel számos országban (Ausztria, Svájc, Olaszország, Németország stb.) találkozhatott a közönség, emellett négy önálló könyve is megjelent. Jelenleg Szentendrén él és alkot.

novella

BABOS

Murányi Sándor Olivér

Két éve tervezem, ha Lukács vadőr Magyarországon jár, kilövetek vele egy vaddisznót. Most Budapesten, a Múzeumok Éjszakáján, a Petőfi Irodalmi Múzeum indián-tárlatvezetésén a székely Lukács lett a díszvendég, így eljött a kedvező alkalom.

A szlovákiai Kis-Duna harcsái felé tartunk, miközben megállunk pár napra a Pilishez közeli Pócsmegeren. Másnap kora este izgatottan érkezünk a Pilisbe, ahol István, a fiatal helyi vadász vár. Átülünk az autójába. Elhagyjuk az aszfaltutat, befelé haladunk a sűrűbe, mígnem egy tisztáson megállunk. István a saját fegyverét hozta. Átadja Lukácsnak, majd egymás után gyalogolunk a nyitott leshez. Helyet foglalunk a keskeny padon. Még világos van. Szinte körbedonganak a szúnyogok, nem győzőm fűjni magam az irtóspray-vel.

A vadász megjegyzi, hogy nagy a szárazság, ezért eltűntek a dagonyák, viszont tele turistákkal az erdő, folyamatosan zavarják a leseket, kész csoda, hogy még egyáltalán csapást találunk a vadak. Nem is erdő ez, hanem park, amely a nagy forgalom miatt igen kevésbé kedvez a vadászatnak. Az, hogy a főváros így közel van, rányomja bélyegét a környezetre. Vaddisznó viszont sok van, ellentétben a székely havasokkal, ahonnan a medve kiszorítja. Erről Lukács kezd mesélni suttogva, miután István elénk helyez a táskájából két hideg Borsodit. A sörök kinyitását követően Lukács megjegyzi, hogy csak ennyi alkoholt enged meg magának, mert küldte már haza részeg kliensét, lefűjva ezzel a hajtóvadászatot.

– Az ittas vadászatáról annyit, hogy az elküldött golyót visszahívni nem lehet... – jegyzi meg sokatmondón komor tekintettel.

Sötétedik. A fák lassan árnyékká válnak, a parkerdő csendjét pusztán a város távoli zajai törik meg. Körülnézek. Amerre csak látok, mindenféle szentjánosbogarak röpködnek. Elképesztő

Sétalovaglás (2020, akril, vászon)

látvány, megannyi élő apró lampon hirdeti a természet fenségét. Valami méltóság van abban, ahogyan tovalibbennek az avar fölött. Nem bírom levenni rólok a szemem. Nem tudom, mennyi idő telik el, amikor ágreccsenésre kapjuk fel fejünket.

– Lassan jönnek! Éjfél előtt, tizenegy óra körül érnek be mindennap a szóróra – jegyzi meg István.

Elnémulunk. Nagyokat nyelünk az immár koromsötét lesben. A reccsenés ismétlődik, majd egyre több helyről hallatszik.

– Csorda – mondja István, és átadja Lukácsnak a hőkamerát.

– Egy koca kismalacokkal, mellette süldők – suttogja Lukács.

Izgatottá válok. Életem első vadkilövésén veszek részt mint megfigyelő.

Átveszem a hőkamerát, és pásztázní kezdem a terepet. A sötét háttérben hófehéren jelennek meg egymás után a vadak, körvonaluk teljesen kivethető.

Lukács már a puskatávcsőből figyeli őket. Egyszer csak csend lesz.

– Elmentek! – engedi le a fegyvert a székely indián.

A hőkamera már Istvánnál van. Hosszasan néz bele, majd megszólal:

– Egy süldő elindult visszafelé! Kövesd a spektívvel! A szóró felett fog megjelenni a fák között! Ha tudod, lödd meg!

– Babos! Egy pillanatra tudtam megnézni! Már megint takarásban van, hadd figyeljem, kilép-e, nem látom még a célkeresztet! – suttog Lukács.

Hangján így is érezni az izgatottságot. – Még mindig nem lá-

tom jól a bokrok miatt! Most be fog lépni két fa közé...

A lövés eldördül. A fegyver hatalmasat villan az éjszakában. Istvánnal mindketten felugrunk a meglepetéstől, mert Lukács nem szólt, hogy löni fog. A székely indián villámgyorsan döntött. A két vadász szinte egyszerre szólal meg:

– Nem rogyott le! – Áll! Sántálni kezd!

– Nem fut el! – jegyzi meg István a hőkamera mögül. – Add meg a kegyelemlövést!

Lukács céloz, és másodsor is meghúzza a ravaszt. Újabb villanás és dörrenés.

– Ott maradt! – emeli fel mutatóujját István. – Ez már megvan!

Az izgalom a tetőpontra, még abban a negyedórában is, ennyit lövés után vár a vadász a lesben, hogy végleg eldőljön a vad sorsa. Csakis a tizenöt perc elteltét követően szállunk ki a lesből, hogy megközelítsük a vaddisznót.

Izgatottan gyalogolok ki a két vadással a helyszínre, ahol a vadat sejtjük.

Mindketten megvilágítják fejlámpájával az állatot.

– Már nem él! – fordul felém Lukács. – Életem első babos disznója!

Nagyon ritka!

– Miért? – kérdem, miközben figyelem a felborult süldő fehér testét, amin alig van egy-két fekete folt.

– A házidisznóval kereszteződik, ezért kapja ezt a tarka színt. Tényleg ritka – mondja István, miközben együtt nézzük meg a két lövés helyét.

– Az első úgy találta el a mellkasa szélét, hogy nagy nyílt seb keletkezett, de nem ért érzékeny szervet, „csak” eltörte az egyik lábát. A második már pontos volt, nemes szerveken ment át a lapocka alatt – elemzi István, ezután zöld ágakat tördel a legközelebbi fáról, két csokrot a vad két sebére tesz, a harmadikat átadja töretnek Lukácsnak. Kezet fognak. Átölelik egymást. Ezt követően én is átölelem a sikeres vadászt, és gratulálok neki. Amíg István a terepjáróért megy, Lukács egyedül behúzza a tetemet a keréknyomig, majd cigarettára gyújt. Szótlanul figyeli zsákmányát. Mire gondolhat? Arca láthatóan elégedett; mint ha öröm járná át. Felnézek. Gyönyörködöm az éjszakában. Fent is szentjánosbogarak: csillagok ezrei ragyognak a Dunakanyarban a Pilis felett.

vers

Szondy-Adorján György

Bárhol

Láttam a csonton a húst az erekkel,
a pávát láttam a vármegye házán,
gyermeket anyjával csend-kötélékben,
körtefánk levelét pirosan, sárgán.
Elhajló teremtmény őrtüze mérték,
kihuny a földeken, valahány parton,
nyújtom a sávot, hol él a sötétség,
él a nevében a férfi, az asszony.
Láttam a csonton a húst az erekkel,
körtefánk levelét pirosan, sárgán,
fölszáll a páva, az útja egy ember,
lehull az ujjal a kéz is a vállról,
tenyered szövetén őrtüzek gyúlnak,
valahol élni – se közel, se távol.

„BÜNTELENŰ NEM LEHET MEGISMERNI”*

Cseke Péter

– a Páskándi-líra recepciótörténetéből –

Páskándi Géának a tíz év költői termését egybegyűjtő *Holdbumerángját* (1966) Magyarországon nem hozták forgalomba, csak az ugyanazon évben megjelent *Tündérek szakácskönyve* című verses mesekönyvét. Jóllehet Szakolczay Lajos ebben is felfedezi Páskándi lírájának értékeit – „a legjobb gyermekkönyvek egyikével, Weöres *Bóbitájával* vetekedik” –, e „fájdalomdíj” nem volt gyógyír Páskándi számára. Merthogy a miskolci Napjaink mint a „fiatal romániai magyar költők” egyikét mutatta be őt.

A minden valódi irodalmi értéket számontartó Ilia Mihály is csak hallomásból tudott a „nagy intellektusú lírikus” harmadik kötetéről. Olvasónaplójában nem azért ír Páskándi elbeszéléskötetéről, mert véletlenül az eljutott hozzá, hanem azért, mert „ennek a föltűnően széles érdeklődésű írónak minden műfajban van figyelemre méltó munkája”. Költőként ismerte meg, annak tartja, de örömmel ismerte fel, hogy „a prózája, amely szinte a versekkel együtt született, költészetével egyenrangúvá lépett elő”.

Hogy mire figyelt fel az Erdélyben születő irodalommal a helyszínen ismerkedő Szakolczay? „A szavakkal való játszadozás (»a mű oka, a tű foka«), a nyelvi leleményesség Páskándi Géza költészetét olyan színésszé teszi, hogy az olvasó ebben az irodalmi nyelvtörőkre emlékeztető környezetben önkéntelenül is magába szívja – ezeknek a nem éppen könnyű gondolati verseknek – a hétköznapi életben soha egymás mellett nem használt szófüzéseit, gondolattársításait. Mert mit is kezdhetne a lírában még nem eléggé kiművelt olvasó a »Téboly elefánt-füle« s a »gyöngy-logika-fogsor« vagy a több ehhez hasonló, összetéveszthetetlenül páskándis szóképpel, ha nem lenne meg a vers zenéjének az a varázsa, mely ezeket a fülnek idegenül hangzó – csak valahol a tudat alatt összecsengő – egymás után rakott szavakat a költeményben érthetővé teszi.”

Megmagyarázhatatlan, hogy Páskándi költészetéről miért nem esik szó – panasolta a válogatott versek, a *Túlélés kapuja*³ megjelenése után öt esztendővel ugyancsak Szakolczay Lajos. Mint a Szatmárnémetiben tartott Páskándi- és Szilágyi Domokos-rendezvények vissza-visszatérő előadója, egyedül Láng Gusztáv „adósságtörlesztésére” tudott emlékeztetni. Sajnálattal állapította meg, hogy az érdemleges megközelítésnek (*Páskándi Géza, a lírikus*) nem volt folytatása. „Pedig a szombathelyi professzor – a költővel kapcsolatos, személyes jellegű emlékeit sem elhallgatva – igen pontosan határozta meg e nyugtalan, állandóan újításra kész szellem alkotói mechanizmusát, kivételes gondolatiságát. A Páskándi-versek »fordulata a költői kép a költői nyelv intellektuális lehetősé-

geinek kísérletező kitágításában áll elsősorban. A szemléletlen, az érzéki-érzékeltető minduntalan átcsap bennük valaminő absztrakcióba; a tapasztalat és az őt általánosító gondolat együtt és egymásból születésének az élményét adják vissza.”⁴

Élete végén – a Holmi szerkesztőségének küldött levelében – maga Páskándi is szóvá tette a kritikai fogadtatás esetlegességeit: igaz, hogy színműírói munkásságáról igen sokat írtak, de prózájáról és költészetéről annál kevesebbet. Ezt nem csupán a drámai műnem közösségi mi-voltával járó jelenségnek fogta fel. „Az igazság az – írta –, hogy verseimet s prózám egy részét (beleértve természetesen esszéimet is) elég sok értetlenség kísérte. Nemigen tudták, hová tegyék, hiányzott a stilisztikai érzékenység; fanyalgás vagy némaság helyettesítette, és persze: a történelmi háttér, a történelmi helyzetek lélektanának nem ismerete is közrejátszott.”⁵

Egyértelműen az 1989 végéig tartó romániai kitiltással magyarázható, hogy Erdélyben a Páskándi-recepció megszakadt, amire egyébként fentebbi levelében a költő is utal. A Páskándi életművével behatóan foglalkozó Borcsa János fontos kiadói eseménynek tartja ugyan a *Túlélés kapuja* megjelenését, ám „hazatérését” abban az értelemben megkésettnek tekinti, hogy „nem maga a költő kéretett fel még életében egy, az egész lírai művet újragondoló és rendszerező verseskönyv megalkotására”. Borcsa szerint az előzmény és minta a *Tű foka* (1972) lehetett volna, „amelyet különben a kísérlet okán is kitüntetett hely illet meg a korabeli egyetemes magyar költészetben. Ezt a véleményt erősítik meg az egykori kolozsvári kritikusi műhelyekben született értelmezések és értékelések mellett a kötet budapesti és újvidéki pozitív kritikái visszhangjai is.”⁶

A börtön utáni Páskándi-líra recepciótörténetében alighanem Földes Lászlót illeti meg az első hely. A *Holdbumeráng* beharangozója ma is kiérdemli figyelmünket. Szerinte ugyanis Páskándi modern verseiben „pogány kori nyelvemlékeink sejtelve” fedezhető fel. „A szavak etelközi gyökerei körül

vájkal, és holnapi szógyököket farag belőlük. Ősi táltos-hangulatok robbanó-anyagából készített tölteket rakétáinak. A holdat bővíti, és bumerángot hajít felé. Sokszor olyan a verse, mintha minden eleme az ösztönök halandszájából állna, de mindig olyan, hogy valami egészen szerves áll össze belőle; egészében, értelemmel olykor alig fogható fel, de mindig több és több beleérzéssel valami mélyebben érthető rejlik mögötte a pusztán kimondottnál. [...] Az űs-modern szertartások költője elveszett ember lenne, ha csak bálni tudna a nyelvel. Ő nem is bánik vele: a véreből fakad fel. Költőink közül senkinél sem érzem ilyen lüktetően, mi az anyanyelv – az anyatej átlényegülése kifejezésé.”⁷

Páskándi Géza a Szép versek 1985-ös antológiájában

Párbaj a valósággal – ezt a címet adta Láng Gusztáv a *Holdbumeráng*-ról írt négyrészes tanulmányának. A költő első – már börtön előtti – kritikusa következetes programot fedez fel a Páskándi-líra börtön utáni „megszólalásában”: „feloldani, legyőzni a szavak közéletű, személytelen jelentését, hogy csak sajátjaként, egyszerű értelemmel használhassa őket; hogy a néven nevezett fogalom a versben a maga egyetemes jelentésén kívül a megismerés személyes szenvedélyével is telítődjék, így teremtve meg tárgy és fogalom, egyéni és egyetemes feszültsége fölött egységüket”.

A *Holdbumeráng* kritikai fogadtatása még tartott, amikor az Utunk 1969. január 31-ei számában megjelenik *Az örömröntő angyal* című négyrészes Páskándi-poéma, amelyik két év múlva a *Tű foka* (1971) gyűjtőpontjában kapott helyet. Megelőzi az alcímként feltüntetett tintahal-effektus „hárítása” (a hasonló című regény első fejezete), követi – ugyancsak szöveg-örként! – K. Jakab Antalnak az olvasóhoz szóló szövegértelmezése.

„»Még a hitvány féreg is szembefordul a talppal, amely eltapossa, hát még...« – mondták a régiek. A hernyót vagy a gilisztát nyilván a nagyobb stílushatás kedvéért keverték bele a versbe; a »hát még« figyelmeztető felirata alatt ugyanis, az ellentét rácsai mögött, a fokozás ketreceiben ott lapultak már öt világrész nemesebb ragadozói, oroszlánok, párducok, tigrisek, bölények, sasok, készen arra, hogy adott jelre biológiai fegyverzetük teljes pompájában kitörjenek, és rávessék magukat a költő halálos ellenségeire. Ha kell, egy egész ellenséges világ-egyetemre. [...] Az eredete szerint merőben szellemi természetű, égből kapott Örömröntő Angyal nem tartja méltóságán alulinak, hogy megtestesülésében – porszemként, légyként, hajszálként – akár szerveslenségig az anyaghoz tapadónak mutatkozzék, s nem riad vissza attól, hogy fenyegetéseit akár az undorig érzékletessé ne tegye. Ám a porszem, a légy, a hajszál, a pondrópötty stb. nem a nagyobb stílushatás (ti. nem valamiféle esztétikai görény-effektus) kedvéért kerül a versbe. Az Örömröntő Angyálnak a képszerűség határain belül végtelenül kicsinyre kell zsugorodnia, hogy föltárhassa lényegét: a semmit. Azt a semmit, ami pillanat és pillanat közé ékelődően megtöri az idő folytonosságát; azt a semmit, amelyet csak betölt, de meg nem szüntet a vers lebegésében, a gondolatársításban az eszme vagy a rím logikája; azt a semmit, ami van: önmagunk és önmagunk között az eszméletben. Az öntudat semmijét. Minél inkább megközelíti vég nélküli szaporodásában, tehát vég nélküli osztódásában ezt a semmit az Örömröntő Angyal, annál több lesz kellemetlenkedő semmiségnél, annál kevésbé lesz alacsony bosszúnak kicsinyes eszköze, annál kevésbé lesz a bosszú eszköze.

»Minden lénynek Örömröntő Angyala vagyok én / Mint ahogy te önmagadnak Örömröntő Angyala vagy, ember.« Az Örömröntő Angyalt nem a

költő uszítja ránk: az Örömröntő Angyal bennünk van. Angyal: mert eszmélésünk alapja; Örömröntő: mert megfizetett velünk eszmélésünk árát: tárgyként tüntet föl bennünket saját szemünkben, megfoszt a boldog azonosságtól azzal, hogy megajándékoz tudatával. »Szégyellje magát minden, ami megöl engem. Nem lehet büntetlenül megismerni« – e két mondat kupolája alatt ível a vers a sérelemtől a békéig, a bosszú kéjétől a filozófiáig.⁸

A *Túlélés kapuja* versei egyértelművé teszik Szakolczay számára, hogy Páskándi költői életművében a *Tű foka* jelentette a fordulatot. Amikortól tudatosan a nyelv mondattani és alaktani lehetőségeinek a kihasználására törekedett. Az *örömröntő angyal*, amelyben „a nyelvet megbizsergetető lázadás számai” futnak össze, Nagy László polifonikus hosszúénekének, *A Zöld Angyalnak* a világvégtől (1965) juttatja eszébe. „Ebben a fenyegető jóságban – írja elemzésében –, amely mitológikus önnemzéssel jött létre, mindig egy csöpp fekete is benne van – figyelmeztetésképpen: az elaluvó, önmagával túlságos békét kötő embert sokkal könnyebb az erdőbe vinni. A költő éber létre sarkallva (akár csak Madách) a teremtő embert – ebbe a becsapásba sosem nyugszik bele. [...] Ha Lucifer szabadságra megy, kötelességünk mását önmagunkban megteremteni. »Isten közérzetébe furakszom, bebúvok én, beszököm én Isten létebe is önnön / Szünetében / Én Örömröntő Angyal élet, s halál forrásából itatom lebegésem / Én senkit meg nem ölök, tettem csak annyi: az öröm szárnyába két toll közé / Beengedek egy kis szomorkás, tar eget, beszabadítom a síró levegőt. / Minden Lénynek Örömröntő Angyala vagyok én / Mint ahogy te önmagadnak Örömröntő Angyala vagy, ember.« Nagy vers.”⁹

* részlet a szerző megjelenés előtt álló, **Beckett Erdélybe jön** című kötetéből

Jegyzetek

- 1 Ilia Mihály: Páskándi Géza elbeszélései. *Tiszatáj*, 1969. 7. 674.
- 2 Szakolczay Lajos: *Fiatal romániai magyar költők. Napjaink*, 1968. 7.
- 3 Páskándi: *Túlélés kapuja*. Válogatott versek 1949–1994. Válogatta Szilágyi N. Zsuzsa. Polis Könyvkiadó, Kolozsvár, 1998.
- 4 Szakolczay Lajos: Páskándi Géza, a költő. *Magyar Napló*, 2003. 9. 34–35.
- 5 Páskándi: *Levél a Holminak*. *Mennyire taksáljuk a holtak kritikáit a még élők fölött?* Holmi, 1994. 8. 1240–1245.
- 6 Borcsa János: Páskándi Eredeti Palotája (f)elé. Páskándi Géza: *Túlélés kapuja*. Válogatott versek 1949–1994. Válogatta: Szilágyi N. Zsuzsa. Kolozsvár, Polis Könyvkiadó, 1998.
- 7 Földes László: Páskándi Géza, *Holdbumeráng*. Utunk, 1967. 11.
- 8 K. Jakab Antal: *Aréna*. (Páskándi Géza: *Az örömröntő angyal*.) Utunk, 1969. 5.
- 9 Szakolczay Lajos: Páskándi Géza, a költő. *Magyar Napló*, 2003. 9. 34–35.

novella

A CAKKOS FÜLŰ EMBER

Az üvegdiszkek szemkápráztatón csillogtak a polcokon, a rádióból vidám popzene szólt, és a csirke egyenletesen szenesedett a sütőben. Pálma érezte, hogy ez egy borzalmas nap lesz, és tessék: még a haja sem akart úgy kunkorodni, ahogy azt ő elképzelte.

– Apa! – visította. – Kell a hajlak! Még mindig bent vagy?

Válasz nem érkezett, csak nyögdecseles és lihegés hallatszott, mire Pálma dühösen toporzékol. Elzárta a sütőt, és ezúttal az öccsének kiabált:

– Taknyos, te kész vagy, ugye? Mindjárt jönnek a nagyiék, nem hiányzik az extra cirkusz.

– Nem tudom, mit vegyek fel. Anyu szokta kiválasztani az ünnepi ruhámat. – Ármin teherautós alsónadrágban sétált a nővére elé. – De nekem így is jó. Úgysem tarthatunk apuszülinapot apu nélkül. – Pálma nem osztotta a véleményét. Elrohant felpucér öccse mellett, rávert egyet a folyosóról nyíló fehér ajtóra, és Ármin szobájába rontott. Kikapott egy piros kantáros nadrágot és egy batmanes pólót.

– Öltözz! – kurjantotta, majd ismét a zárt ajtóhoz sétált. – Ez már tényleg nevetséges! Gyere ki! – Válasz ismét nem érkezett, csak elfojtott szuszogás és cupogások, így mérgeben belerúgott még kettőt az ajtóba.

Ármin az ebédlőből figyelte Pálmát.

– Éhes vagyok – panasolta egészen halkán. A nagy sürgés-forgásban elfelejtettek neki reggelit adni, a kis óramutató pedig már az egyest is elhagyta. Erélyesebben azonban nem mert hangot adni reklamációjának, mert félt a nővérétől. Jól emlékezett még azokra az estékre, amikor Pálma elvette Bocskor urat, és Árminnak egyedül kellett aludnia, csak mert felboszszantotta a nővérét. Így inkább csendben, biztonságos távolságból kémlelte az eseményeket.

Nagynénjük fél kettőkor érkezett, pontosan másfél órával a megbeszélte időpont után.

– Hol van az én drága sógoróm? – engedte be magát a nő.

Pálma a semmiből termett Nóra előtt.

– Válik.

– Megint?

– Nem jött haza a múltkora óta.

– Ó! – Nóra nem szomorkodott. – És az én drága szülinapos öcsém? Tessék, Pálma, akkor neked adom anyád ajándékát – nyomta a lány kezébe az apró dobozt.

Egy csodaszép drágaköves fülbevaló volt benne. A gyerekek imádták Nórárt, mert bár csak félévente szakította meg az éppen aktuális egzotikus utazását, hogy hazajöjjön, ilyenkor mindenkit elhalmozott drága ajándékokkal, órákig mesélt a kalandjairól, és bármit megen-

gedett nekik. A felnőttek ugyanazért utálták.

– A fürdőben – adott választ a nénikéjének.

– Hát én akkor leülök addig.

– Őt órája ott van. Bezárkóztott – mondta Pálma, miközben új fülbevalóját próbálta átszűrni a már beforrott lyukon a fülcimpáján. Nórának a szeme sem rebbent a hír hallatán.

– Megpróbálhatok beszélni vele – ajánlotta.

– Jó, de siess! Ármin tudott a mosogatóba pisilni, de nekem nem fog menni.

– És mondd csak, most mi a problémája?

– Fogalmam sincs – Pálma tanácstalanul széttárta a karját. – Munkáról, anyáról, főzésről, rólunk, meg x-ekről beszélt.

– X-ekről?

– Négy x-ről.

– Á! – Nóra értette a helyzetet. X, mint Xanax. Vagy annak a hiánya. Pálmáékát a nappaliba parancsolta, ő pedig a fehér ajtóhoz sétált. Szolidan kopogott, de hasonló hatást ért el, mint Pálma korábban. Az ajtóra szorította a fülét, halk szipogást és a már megszokott nyögdecselest hallotta bentről.

– Semmi baj, gyerekek! – reccgte az ajtó sírásától kásás hangon. – Apa jól van, csak majd később megy utána. Felhívtam a nagyit, hogy inkább mi megyünk oda. Majd ha Nóra megjött, elvisz titeket.

– Ádám, ne légy nevetséges! – Nóra megpróbált benyitni, de a kilincs nem engedett. – Nem zárkózhatsz be a budiba mindig, ha bajod van.

– Igen? Azt majd én eldöntöm! – A hangja határozottabban csengett. – Vidd a kölyköket az anyához, és hagyj engem! – Nóra előtt felrémlt édesanyjuk: „Te mikor alapítasz családot?” „Meddig akarsz külföldiekkel hetegni?” „Elszálad melletted az élet, máris milyen öreg vagy!” „Miert csak évente kétszer látogatsz meg?” És ehhez hasonlók. Esze ágában sem volt Ádám nélkül odaállítani.

– Ne butáskodj! – Még ha ez távol állt is a személyiségétől, próbált nagyon kíméletes lenni. Nóra irtózott a gyenge jelleműektől, a testvére viszont mindig ilyen volt: nyafogott, sírt, menekült. – Miért sírsz?

– Szülés utáni depresszió – sóhajtotta. Csend volt a válasz, megszűnt az ütemes csapkodás és az elégedett férfi és női sikolyok. – Mondd csak ki, még ezt sem tudom jól csinálni! – rontott elő a férfi, a kivágódó ajtó épp elkaszált Nóra arca előtt. Ádám után masszív fűszag tódult ki a fürdőből.

– Tudtam, hogy te turkáltál a szobámban! Nem hiszlek el, apa! Elszívtad az összeset? – szörnyülködött Pálma a nappali ajtajából. – Ez még Snoop Doggnak is egy heti adag lenne.

Ádám ettől tartott: itt állt azok előtt az emberek előtt, akiket a legjobban szeretett, és mind megvetették. Lenézték, semmire sem tartották. Megbukott férjként, apaként, emberi lényként. Jobb lett volna örökre belevesznie a fürdőszoba barackvirág színébe.

– Most valami hülyeségre gondolsz – mondta Pálma Nórának.

– Igen.

– Mit tegyünk? – kérdezte nagynénjét, hiszen neki több tapasztalata volt.

– Talán... – kezdte Nóra, de a mondat félbemaradt, mikor meglátta a testvére füléből csöpögő vért. – Ádám, te vérzel! – Rémült meg.

A férfi a tükör felé fordult, és hunyorgott kicsit, majd elájult. Ha a lánya és a nővére nem kap-

Ádám ettől tartott: itt állt azok előtt az emberek előtt, akiket a legjobban szeretett, és mind megvetették. Lenézték, semmire sem tartották. Megbukott férjként, apaként, emberi lényként. Jobb lett volna örökre belevesznie a fürdőszoba barackvirág színébe.

ják el, talán még a fejét is betöri.

– Apa meghalt? – ólálkodott be a fürdőszobába Ármin is.

– Nem, csak nagyon fáradt – nyugtatta Nóra az unokaöccsét, miközben testvére feje alá tömkölte a fürdőszobaszőnyeget. Oldalra fordította a fejét, hogy lássa a sebet. Ádám bal fülcimpájából hiányzott egy tekintélyes darab, onnan csöpögött a vér. Az állán néhány piros pont volt, és egy kis borotvahab az ép füle tövében, így Nóra feltételezte, hogy borotválkozás közben érte a baleset. Legöngyölített egy nagy adag vécepapírt, és a sebre szorította. A gyerekeket nem hatotta meg különösebben az apjuk állapota, Pálma a haját igazgatta, Ármin pedig a végé mellett heverő iPadért ment. Mikor hozzáért a képernyőhöz, elindult a félbehagyott pornófilm.

– Apa még a szülinapján is dolgozik – mondta, majd megállította a filmet, leült a végé tövébe, és Candy Crushozni kezdett.

– Még az idegösszeomlása napján is – helyesbített Pálma. Nóra egy kis vizet fröcskölt Ádám arcába, de a férfi jóízűen horkolt tovább, a hús víz hatására csak elmosolyodott. Épp

megpróbálta felültetni, mikor a bejárati ajtó hatalmas csattanással kitérült.

– Elnézést kérek! – kiabált egy ismeretlen férfi a berúgott ajtóból. – Nem nyitottak ajtót a kaputelefonra.

– Nem működik – hajolt ki Pálma a fürdőszobából. – Maga berúgta az ajtónkat – állapította meg.

– Igen, mondtam, hogy elnézést kérek! – ismételte a hatalmas férfi, miközben a törött zárat forgatta medvetenyéreiben. – Szerintem meg lehet javítani, de ez volt az első, hogy betörtem egy ajtót. – Telefont vett elő, és készített pár képet. – Bocsi, de lefotóznál, kislány?

A folyosón már nemcsak Pálma, hanem Nóra és Ármin is megjelent, egyikük értetlenebb volt, mint a másik.

– Majd én – jelentette ki Ármin, és készített néhány képet a férfiről, aki úgy tett, mintha éppen most törné be az ajtót, miközben nagyon ijesztőnek próbált tűnni.

– Maga mégis ki a franc? – tért magához Nóra.

– Remek, kösz! – vette vissza a mobilját a férfi. – Bartha Ádámot keresem.

– A fürdőben – intett Pálma, miközben Nóra tovább ácsorgott tanácstalanul. A férfi a szobába lépett, és teljesen lefagyott.

– Valaki más elintézte? – kérdezte rémülten. – Ez az én melóm lett volna. Meghalt?

– Ki a franc maga? – ismételte Nóra hangosabban, hisztérikusabban.

– Ó, bocsánat, Arany Norbert vagyok, bejegyzett, számlaképes testőr, pénzbehajtó, verőember – nyújtott jobbot Nórának, majd óvatosan megrázta a nő picikézét. – Amolyan hajás kopasz – simogatta szőke fürtjeit, miközben öblös hangján nevetett. – Bartha Ádámhoz küldtek.

– Hogy megvédje, vagy hogy megverje? – kérdezte Pálma, aki életében először gondolta, hogy az apja igazán menő.

– Egy film miatt jöttem. Ha látta, megverem, ha nem, nem. Ez az első ügyem – tette még hozzá izgatottan a másik, miközben az öltönye belső zsebében kotorászott. Elővett egy összehajtott lapot, amelyen Ádám fényképe és az alábbi szöveg állt ákombákom, színes betűkkel: PornParadise, a gyerekbarát pornóoldal.

Nálunk mindenki élvezi! – Ez ő, nem? – kérdezte a férfi, miközben Ádám mosolygó, véres arcát a fényképhez hasonlított. – Ő ellenőrzi, hogy semmi erőszak ne legyen, és mindenki boldog véget érjen? Szóval végignézi az összes filmet.

– Igen, de maga szerint megjegyez belőle bármit is? Naponta kb. háromszáz nemi szervet lát, nem tudom, mi került ide a fő-

nökétől, de garantálom, hogy az öcsém nem emlékszik rá.

Az érv elgondolkodtatta a férfit.

– Egészen biztos benne? Azért a film csak kellene. A főnökről és a barátairól. – Jött zavarba.

Ármin a férfinak adta apja iPadjét, és odasúgta:

– Csak húzza a kuka mappába. Ami apu szerint nem jó, az sosem kerül ki.

A férfi leült a végére, és elmélyed Ádám munkájában. Rengeg kattintás és szemöldökráncolás után letette az iPadot.

– Új világ nyílt meg előttem.

– Megvan a film? – kérdezte Nóra, miközben Ádám állárol próbálta letörölni a vért.

– Igen – válaszolt a férfi, majd felkiáltott: – Mit művel?

– Lemosom szerencsétlent – rémült meg Nóra a hangoskodástól. – Nehogy visszaajuljon, ha felébred.

– Nem tudna várni egy kicsit? Szerettem volna egy képet a portfóliómba. Lehet?

Nóra csak makogott, ilyen egzotikumot még az egzotikus utazásai alatt sem látott.

– Húszezer – mondta Pálma. – És szabadon használhatja.

– Tíz – licitált a férfi.

– Tizenöt – kontrázott a lány, aki érezte, hogy tíznél több van ebben a lehetőségben. – Mégis csak az apám összevert képéről beszélünk.

– Jó, tizenöt. De akkor a fiú is beáll síróval a háttérbe. Így kiscsapatban pont jó, de kenhetnének rá is egy kis vért.

Pálma kiszaladt a szobájába, majd egy csillogó tégellyel tért vissza.

– Folyékony rüzs. Gyere, taknyos, kapsz tíz százalékot, ha beállsz.

– Hú, te aztán gonosz testvér vagy – mondta a szekrényajtónyi férfi, ahogy felgyűrte az ingujját. Ádám mosolygó, vérző feje mellé hajolt, mikor rátenyerelt valami puhára. Bartha Ádám apró fülcimpája volt. A férfi egy gyors ötlettől vezérelve a fogai közé kapta, mintha épp most harapta volna le, Pálma pedig belökdöste a kép hátuljába a megszeppent Ármint. Nóra már meg sem próbált ellenállni az eseményeknek, csak készített egy újabb képet a férfi telefonjával. Az idegen felgyenesedett.

– Az anyám és a bátyáim nagyon elégedettek lesznek. Elküldtem a főnöknek is – mondta büszkén, majd kihalszta a megbeszélte összeget a pénztárcájából. – Jó volt veletek üzletelni – búcsúzott a férfi, miközben úgy nézegette a képet, mint az elképzelhető legnagyobb tróféát. – Ó, és bocs az ajtó miatt! – intett a folyosóról, miközben a telefonja halkán üzenetet jelzett:

Ásó, te állat, alábecsültelek! Ez a kretén meg vigyorog közben.

Vöröskéry Dóra

Varga Melinda

A talmi dolgokról

A lelkesedést az évek tenyérbe gyűrűző vonalai megfojtják, alkalmazkods, kaméleon vagy, fásult, élveteg. Ha az irodalmi életnek nevezett fertőbe kerülsz, megesznek a férgek, rágja a csontod a politika, az intrikák és a hiábavalóan megszületett művek, amelyekkel így vagy úgy kapcsolatba kerülsz. Akaratlan alagút fúródik az elmédbe, elpusztítja teljesen azt az éned, aki négyéves voltál, és betűket rajzoltál egy papírra. Író akartál lenni, aki kifordítja sarkából a világot, tótágast áll a téren, feje tetejére állít mindent, meséket talál ki és furcsa szavakat. Ha bekerültél a ringlispilbe, nehéz lesz kiszállnod. Óvakodj mindentől, ami nem a test örömeire való, nem szerelemnek hívják, és nem csalja elő belőled a nevetés eksztázisát, a gyönyör körhintájára sem ültet fel, nem visz el az erdőig, nem csend, csak némaság, nem a költészetért, hanem önmagáért való tündöklés.

Különbségek

Dunának Oltnak nem egy a hangja, ha az Olt székelül beszélne, a Duna félrenézne, s fanyalogva inná a város mocskát, hajókat ringatna gazdag turistákkal, kinevetné az Oltot, akiben medvék fürdenek, tán nem is köszönne, a járdaszélről bölcsen félrenézne. Dunának Oltnak nem egy a hangja.

Honvág

A városban üveges szeme van mindenkinek, mintha be lenne rúgva az emberiség, se lát, se hall, csak bolyong a téren, siet az utcákon, ruganyos léptekkel száll fel a villamosra, kapaszkodik, mint aki tudja, hol a kanyar, olvas, telefonjába feledkezik. Elkapok egy-egy szófoszlányt, itt sehol nem beszélnek az életről, a szerelmet sem látni, mintha az érzékelés eltompult volna, az illatoknak, a hangoknak és a színeknek nincs jelentősége, összemosódik a városi kosszal, a hajléktalanok szagával, a kéregetők kérges bőrével. Ülök az üvegszemű emberek között, és mosolygok. Biztos, azt hiszik, örült vagyok. Egy nevető bolond a villamoson. Pedig csak az jut eszembe, hogy immár harmadjára látom ugyanazt a fekete rigót a parkban, és a Lukács fürdőbe beköltözött egy vadkacsa, zárás előtt mindig ott ólálkodik az uszoda partján. Ez már elég ok egy koradélutáni mosolyhoz. Krúdyra gondolok, Máraira, Zelt Zoltánra, nevüket tábla jelzi, itt fürödtek ők is, Jékely és Áprily pedig a közelben lakott, a Frankel Leó úton, minden utcasarkon ott áll a történelem, és a húszadik század irodalma kacsint vissza rám. Vajon abban a világban is előfordulhatott, hogy ne köszönjön egy ismerős költő politikai ideológiák különbsége miatt, és ezek az üvegszemű emberek, a szenttelen, kimért mozdulatokkal mióta lakták így be a várost.

Dimény H. Árpád

diadal

A patak, amiben úsztunk, combközépig ért, de háton fekvé sodrása vitt tovább, és magasra nőtt füvek bólogtak a parton, s kémelek közülük nádkatonák.

Majd iszappal kentük be a testünk, arcunkat becsíkoztuk, mint egy igazi vadász. A közeli gáthoz lopakodtunk, ahol szelíd őzek ugrándoztak a vízben, mi áhítattal néztük meztelen combjuk tövében göndörödő szőrüket.

Aznap este ott húztuk fel a sátrat, tüzet raktunk, s a foglyul ejtett lányok zöltséget vágtak, húst sütöttünk, én két szelettel, ha ettem, sört is ittam, de a bor volt az igazi alkohol, majd lángoló fákat úsztattunk a város felé.

Énekeltünk, a tűz is táncolt velünk, a lányok hangja ébren tartott, sikongásuk nem hagyta nyugodni a madarakat.

Nem emlékszem, melyikük combjai között aludtam, de arra igen, ahogyan sírt a lángoló fa a vízben, s a borra, csókíze volt, ahogyan roppantak az ágak erős markunkban, szállkostak a szikrák, és madarak röppentek ijedten, én kigombolt ingben álltam a mezőn.

kontra

ez aztán vérbeli mérkőzés nézd ahogy a fiatal nap végig cselez a felhők között és hallod utat tör a keserűség moraja az égi lelátók felől összezár a védelem ebből biztosan nem lesz gól és már szelni is lehet a hideg levegőt fázol én pedig lehúzó a takarót a még meleg testről durva letámadás ezért minimum egy sárga lap járna a sípszó is hiábavaló utána úgy sem hagysz üzenetet változnak a felhők a védelemre rendezkedsz be 4-4-2-es formáció igazából ázott ruháknak tűnnek egy elnyúlt kötélén ráadásul csöpög rátapad a válladra karodra végigfolyik a kivörösödött arcodon feszült vagy és simogatlak támadásindítás céljából ugye milyen jó? jártatom a számat mint a labdát ügyesen és arra a dalra terelem a szót amit egész nyáron hallgattál hogy az érzés ne múljon el minden nap legalább egyszer túl sokat mozgok a térfeleden mintha kedvenc csapatom látnám fölényes a labdabirtoklás de pontokat mégsem ér mind a három a tied marad a játszma és a sor végén is

júliusi szonett

bújócskázik a napsugár s az árnyék a fák között, cserjés ligetekben, az élénk égbolt pedig arany nyilakkal lődözi a mezőt. a barna fűfoltok

szeplők egy karcsú nő vállán, ha tehenészfű lennének, erről álmodoznék, miközben figyelném ahogy a kimerült marhák árnyékot

keresve megpihennek, majd rövid szenderegés után lecsorognak a füves dombokon, az első csillag

megjelenne és mennék utánuk néhányat kurjantva, fűszál a számban, rád gondolva, és hogy milyen szép nyugodt ez az este...

történetek az időjárásról

érdekesnek találok azokat a verseket amelyek időjárás-jelentést adnak mint amikor egy gondos szülő a gyerekeit figyelmezteti hogyan öltözzön

tegyünk sapkát sálat vegyünk nagykabátot sűrűn szitáló hó ostromolja a várost annyira nagy pelyhekben hull hogy az egymáshoz tapadó nedves pihék már-már ütnek kékül a helyük erős szél fúj tépi rángatja a szárítókötélen felejtett ruhákat különösen azt a sárga esőkabátot cibálja mint egy kisgyereket menekülne de erősen szorítja egy kéz

esik éles aprószemű mint ezernyi tűszúrás hatol be ruha alá egyenesen a bőrbe szitál valami keserű permet folyik le arcunkon szivárog át a felhők koszfehér gyolcsán

vannak történetek melyek nem bújnak ilyen leírások mögé nem rejtőznek el a versben megszépülő tájban mint egy ijedt kisgyerek a vihar vagy apja mennydörgő hangja elől vannak történetek csak azokat nehezebb leírni

nem tájnézés

valahányszor többórás úton vagyunk és már eleget beszélgettünk gyerekeinkről munkáról munkahelyváltásról építkezésről rokonokról és álságos barátokról és mindenféle zenét végighallgattunk válogatás CD-kről rádióból és többször is megálltunk benzinkutaknál pihenőknél tankolni vécézni kávézni de a tájat megcsodálni soha érkezik a gyógyító csend lassan ereszkedik le közénk mint reggeleken a tó fölől párából képződő köd olyankor mintha nem is az utat figyelne csak ülsz mellettem a parton skandináv stílusú pulóverben ikeás fémbögrével kezünkben valami meleg italt kortyolgatva boldogan hogy arról nem beszélünk

Ragyog az ősz (2017, akril, vászon)

TETEM

Hogy a feleségem megcsal, régóta sejtettem. Sőt, valójában biztos voltam benne, hiszen már hat éve nem éltünk együtt, idebenn nincs házastársi elkülönítő vagy szoba. Mostanában nem is látogat, pedig minden harmadik nap írok neki levelet, telefonon is próbálom elérni, de válasz nincs. Legalább egy válási értesítést küldene, de úgy tűnik, azt valamiért nem akar.

Amikor megismertem, egészen fiatalok voltunk. Vagyis inkább ő, én tíz évvel vagyok idősebb nála. A szülei ellenezték is a házasságot, de nem tudtak mit tenni, összekötöttük az életünket. Volt annyi megtakarításunk, hogy kemény munka mellett sikerült vásárolnunk egy kis házat nem messze a várostól, autóval tíz perc alatt benn voltunk, a fiúknak a szervizben sosem kellett rám várniuk. Jól lehetett abban az időben az autószereléssel keresni, szűkösen, de anyagi gondok nélkül éltünk. Helena még főiskolára járt, mindenáron gyermekorvos szeretett volna lenni, sikerült a felvételi, még állami támogatást is kapott, így a tandíjjal sem kellett törődnünk.

Mostanában egyre többet foglalkoztat a gondolat, hogy megcsal. Tudom, amúgy is

féltékeny típus vagyok, képes vagyok beelátni a dolgokba mindent, még néha túl is magyarázom, de nem találok értelmes indokot arra, hogy miért nem válaszol és miért nem keres, hiszen a hites házastársam! Megfogadtuk, hogy jóban, rosszban, erre ő? Mit tesz? Semmit.

Sosem szerettem, ha vendégek jártak nálunk, mindig attól tartottam, hogy valaki olyan ül az asztalnál, aki a szemével öltözteti az én *Helénámat*. Ettől a gondolattól még a hideg is kirázott. Ezért nem engedtem dolgozni sem, a hányinger és a gyomorgörcs kerülgetett, ha egy férfi a közelében tartózkodott. Ahogy telt az idő, megkértem, hogy menjen át levelezőre a főiskolán. Ő nem akart, de én ragaszkodtam hozzá. Óriási viták kerekedtek belőle, de nem bántam, az én *Helénám* azok között a mocskos férfiak közé nem fog menni, állandóan csak ez járt a fejében. A fiúk a műhelyben szívattak is, hogy te Iván, egyre nyugtalanabb vagy, csak nem kúr félre az asszony? Szegény Sztyopát akkor vágtam szájba az emelőlével, négy foga és az állkapcsa bánta, nekem meg a munkám. A főnök azonnal kirúgott. Hazafelé vettem két üveg vodkát és néhány sört, gondoltam, at-

tól jobb lesz, és másnap majd keresek valami más munkát.

Helena otthon várt, épp a nappaliban bújt a könyveit, pont, mint máskor. Csak éppen annyira emelte fel a fejét, hogy köszönjön.

– Meg sem csókolsz? – kérdeztem tőle.

Nagy nehezen felállt, odajött, és egy gyenge puszt nyomott az arcomra. Éreztem, hogy minden egyes porcikája remeg.

– Lázas vagy, vagy mi a bajod? – fordultam hozzá, de ő hevesen rázni kezdte a fejét.

Aznap este nem beszélgettünk többet. A konyhában ülve egészen jó rálátással voltam Helenára. Megfigyeltem minden porcikáját, és rájöttem, hogy biztosan megcsal. Minden jel arra mutatott. Elhidegült, nem ad csókot, sőt, néhány napja már a hálószobába sem jön be, nem akar velem aludni. Csak néztem az arcát. Hosszúkás arcsontja mintha beesettebb lett volna, mint azelőtt, haja egészen megrikult, kezei csontosak, már-már kórosan soványak voltak. Nem eszik eleget, biztos büntudata van, és emészti magát, állapítottam meg.

– Hát legyen is, rohadt kurva! – kiáltottam fel – Én egész nap robotolok azért, hogy mindennünk meglegyen, erre te mit csinálsz? Összefekszel a fél faluval!

Ő csak hallgatott, beleegyezően, mintha minden szavammal teljesen egyetértene, és nem is akarna apellálni.

– Mondd meg, mit tettem rosszul? Miért érdemlem meg én ezt? – még mindig nem válaszolt. – Az a bajod, hogy idősebb vagyok? Te választottad! Te is akartad! Én ezt sosem tettem volna veled. Válaszolj már! Miért baszol félre?

Helena makacsul hallgatott, talán attól tartott, hogy még jobban feldühít, ezért nem felelt. Rám tört a sírás. Én, a felnőtt, érett férfi úgy zokogtam,

mint egy kisgyerek, üvöltöttem, és még a taknyom is kifolyt, de ez sem hatotta meg őt.

Odakúsztam hozzá, és lefeküdtem a kanapé elé. Elaludtam.

Hat éve, hogy nem is hallottam felőle, a kezelőorvosom azt állítja, hogy megöltem, de nem hiszek neki, pontosan emlékszem arra, mi történt aznap este. Meg amúgy is, ez a főszer valami francia, azt sem tartom kizártnak, hogy vele jött össze az a rohadt kurva. A többiek idebenn azt beszélnek, nemrégiben kapta meg a becsületrend keresztjét.

Shrek Tímea

vers

Kovács Újszász Péter

Önfelüldözés

A betonon összegyűrt szórólapok sziszegnek.
Mert nem látlak, azt hiszitek,
fogalmam sincs arról, hogy itt vagytok,
pedig érzem a rátok feszülő ruhák illatát,
és hallom a csókok közt huncutkodó pissenéseket.
Emélnem kellene valakire,
tudom, hogy kamaszkoromban élt valaki.
Örömeiket adtuk egymásnak,
amíg el nem vitték.
Maradjatok még!
Szeretném, hogy eszembe jusson,
ki is volt ő?

A közeledések bizonytalansága

Számomra idegen falak mögé bújsz.
Arcod papírmadár,
talán megismerem.

Faképnél

A kagylóban álmatlan borospoharak.
Véget ért a tánc, ha gondolod, mehetsz.
Reszket egy cuveé-csepp a földön,
nem csak a lépcsők érzik távozásodat.

Ami sikerülhetett

Mikor először megöleltelek
spánieled értetlenül nézett rám.
Úgy fonódtam köréd,
mint törpetyúk ujj a diófa ágára.
Tenyerem egybeforrt bordáiddal.
Biztonság voltál,
csend.

Néma térkép

Hosszában nyúlsz el a fűszálak között.
Meztelen talpadon játszik a fény.
Ilyenkor értem meg igazán,
mennyre kifejező
a bőrödbe rajzolt utak hallgatása.

Majmokkal beszélgető (2017, akril, vászon)

Czegő Zoltán

Születni kell

Sosem túrtam a szemetet.
Tudja, ki majd sírva temet.
Semmi baja nincs jajommal.
Áldja Istenem azonnal.

Kilenc gyermek, és mind Czegő.
Éhenkórászán hencegő.
Háromszoros triumvirát'.
Egy bizonyos: Anyánk imád.

Mennyit sírhattunk, Istenem!
Vadalma ha annyi terem.
Anya röptetett – bizalom.
Kenyér alig az asztalon.

Hadak, hatalmak vonultak,
mégis siratom a múltat.
Szedett-vedett rablóbanda
vet majd zabot sírhalmomra.

Velünk történt, nem csak velem.
Így lesz sorsunk történelem.
Ne eressen, jöjjön velünk
születésünktől mindenütt
Erdély, ha velünk idvezült.

Anyám közelébe!

Csak a szemem ne gyengülne
Előjoga semmi
Énvilágom járom ülve
Mindent számbavenni

Küldetésem mind anyámtól
Tanácsok parancsba
Mindenikkel jött maga is
Sose hagynám abba

Kilencünket tett világra
Panaszszava nem volt
legalábbis meghallható
Áldotta a mennybolt

Imádkozni megköszönve
sose merészkedtem
Mind csókokkal vettük körbe
Sehol a véletlen

Dologidő mindennapi
Kikerülhetetlen
Ha jutott tenyérnyi földünk
virágot ültettem

Ó palotákat álmodott
noha nem hitt bennük
Mikor süthetett kenyeret
templomba is mentünk

Látogatóba készülök
Sose visszazállni
Megkeresem a két szülőm
Élni sem akármí!

Ikerített félidőben

Ne félj
Egy újjad fogom Ennyit szabad
Ezen az órán Székelyföldön
még a medvék is alszanak
Azt hiszem sokszor
ez mind csupa játék
Soha hogy egyszer is
loptam volna másét

Önmagát vádolja
pedig csak kettő helyett vágyik
Lennie kell ha neve van
ágytól ágyig

Egy sírásó sóhaja
Nem leszek én boldogtalan
talán soha

Százesztendős korában
Egyetlen ékezet csupán
Nem leszek én boldog talán
ó ölemnyi Orsolya

Négyzetarasonként egy-egy név
falakon plafonon Lujzi Heléna Márta
Az ítélet lehetett volna enyhébb
Jöttömet egy egész zárda várta

Mentegetőznöm ezen a gyepen –
díszablákból kirakva a sorsok
Itt összegyűjtötték minden ünnepem
Mosolyt csókolnak rám
ha köszönök híven

– Az igazságomhoz ragaszkodom
róla le nem mondok –
Így szólal Jób a könyvében
És szívem
világot formál e közösség javára
két végtelen félidőben

TÚL AZ OLVASÓPRÓBÁN

Kudelász Nóbel

– a székelyudvarhelyi könyvvásár margójára –

A belső hangrögzítőmön elfelejtettem megnyomni augusztus 26-án, délután 4-kor, az első székelyudvarhelyi könyvvásár kezdetén a Rec. gombot, mégis – isten bizony, isten tudja hogyan – a következő napokon felvett néhány mondatot, mondattöredéket. Például: *Én elmentem a vásárban mindenre. Neked hány Tompád van, nekem mind-egyik, imádom. Azt írta bele Háy: barátsággal, nekem, barátsággal! Megyek, s há' semmi sehol. Ezeknek nem érdemes semmit szervezni. A S.Ö.R. jó volt. A bulgároknál vannak, azt mondja, miért mostanra tették, jöttek volna, ha máskorra.*

Lejárt. Nem vásároltam egy könyvet se, más megtette helyettem, viszont kaptam dedikáltat, és meghallgathattam néhány igen élvezetes, meg pár kevésbé sikerült beszélgetést – a szerzőn nem múlt, mentsem is gyorsan ki. A székelyudvarhelyi könyvvásárt követő napokban sorra összefutottam ismerősökkel, akik ott voltak, olyannal is, aki mind a négy napon aláírta a kondikát*, és mivel akkorra még csak nagyjából raktam össze magamban, hogy nekem hogyan telt, megkérdeztem: hát nekik? Hát, nekik jól. Csak kevesen voltak. Igen, helyeseltem, *szerinted miért?*

Vegyük azt, hogy ez az első: idő kell, *beszoktatás* – mondja az egyik. Vegyük azt, hogy nyürrögni tud a polgár, ha nincs kulturális esemény, amikor meg van, nem megy el – így a másik. Igen, ez is benne volt. Délélőtönként, délutánonként fűjt a szél a kiadók standjai között; ha a felolvasásokra, beszélgetésekre sivatagi ördögcsékként be is sodródott valaki, azt még helyi erők – könyvtárosok, művházon belüliek – felvonulataival némileg duzzasztani kellett, hogy kevés számú érdeklődőnek legyen nevezhető. Vagy fordítva: lett volna érdeklődő, de a szerző nem jött el. Tompa Andrea, Háy János megtöltötték a Művelődési Ház koncerttermét, Jász Attilára is sokan voltak kíváncsiak; elfogyott a S.Ö.R.-re a hely, és az esti koncertekre is bezúfolódtak a kultúrákedvelők. Vegyük azt is, mondja megint másvalaki, hogy Székelyudvarhely irodalomkedvelői a néhai G. szerzői estjeihez szoktak – az volt

Itt járt több mint harminc szerző, tíz kiadó mutatta be könyveit, kiadványait

az etalon, bár elszörtan egy-egy író-olvasó találkozó volt más helyszíneken is. Ebben is van igazság. Egy másik kultúrreflex: ha irodalom, akkor este, napszentület, amikor a földműves abbahagyja a föld művelését, thonet székbe zökken, és elkezd a sör, az Unicum, valamint a kultúra fogyasztását.

A nevesebb szerzőkre valóban sokan voltak kíváncsiak. Ez még nem Székelyudvarhelyi Könyvvásár, ez még egyelőre csak valóban az „*eljött X, és itt volt Y is a hétvégén*” volt. Egy kezdet nem lehet szerény, csak a későbbi kiteljesedés felől nézve. Ez utóbbi pedig elérhető, idő és szervezés kérdése csupán, hogy beta verzióból évről évre sokpontnullásra épüljön a neve, nimbusza legyen, várva várt eseménnyé, igazi fesztivállá váljon, hogy érdemes legyen elmenni rá, úgy időzítve az aranypartos last minute-et is, nehogy lemaradj erről, hogy kétséged se legyen: bármelyik

nap bármelyik percében esel be, biztosan történik valami feledésre nem méltó esemény, találkozol egy másik városból kifejezetten a rendezvényre érkezett régi ismerőssel, akit szintén felismer egy gyerekkori haver, akivel a te ismeretségi köröd fog bővülni, és együtt beülhettek egy addig mindháromatoknak ismeretlen szerzővel éppen kezdődő beszélgetésre.

A szervezők elvárásai nem voltak nagyobbak annál, mint amit végül sikerült is összehozni, és a város emlékezetébe belegraffitizhető: itt járt több mint harminc szerző, tíz kiadó mutatta be könyveit, kiadványait. Kétezer-huszonegy a könyv éve volt Székelyudvarhelyen, idővel pedig majd kiderül, hogy helye lesz-e a könyvnek a város minden év egy bizonyos időszakában. Az olvasópróba lejárt, nyoma maradt – lám, ez a pár sor is.

* *jelenléti naplót (román)*

A szirén otthona (2020, akril, vászon)

törökországi levelek

György Attila

TIMUR BEJ LEVELEZÉSEI TEKIRDAGBÓL, NEVEZETT RODOSTÓBÓL (XII.)

**HUSZONNYOLCADIK LEVÉL, ÚTILAPI.
RÓZSIMACSKA VÁLASZLEVELE TIMURHOZ.
DRÁGA HUGICÁM!**

Legyél Te ott bármieeeeeen basa, vagy pasa, pöffeszkedjél csak a kikötőben, nem is értem, rendes macska mit keres a nagy víz martján, tudod jól, itthon még a fürdőkádát is messze elkerültük.

Felszólítottál, hogy szépen beszéljek Veled, mert erősen érzékeny lett az idegállapotod, na, nem baj, hazajössz egyszer, s lesz akkor itt pszichoterror, akarom mondani pszichoterápia.

Figyeld csak meg. Teccel tudni, Timur pasa, itt azért még a régi rend van. Még a gazdánk is behúzza a farkát, vagy bármi is legyen neki, amikor a gazd'asszonyunk nekifog porszívózni. De legalább nincsenek komondorok és szelindekek és egyéb utálatos poroszlók a környéken.

Úgyhogy gyere haza, többet ne zele-gorkodj, tekeregj, mártíromkodjál a Márvány-tenger mellett, ne politizálj, s egyáltalán, szállj magadba, s légy szerény. Itt a tegnap raktuk el a vegyes savanyúságot, bezzeg, ezt Te csak messziről utálod, nekem a szőröm majd' elhullott belé, amíg kész lett.

Most éppen egy füstölt heringgel kacérkodom, rendesen, újságpapírban van felkaszta a teraszon, nem olyan, mint amit te küldtél, ez sokkal jobb.

Indulj hazafelé.

Úgy gondolom, a rendkívül rusnya fegyvel a bolgárok felől át nem engednek, a bosnyák-szerb határon is hiába próbálkozol, Magyarország felől meg se próbáld.

Talán a tengeren kéne jönnöd, először Konstanca, onnan fel a Dunán s az Olton. Vagy légi úton, szervezd meg, ha már ekora úr lettél, te vicccmacska.

Azokra a kutyákra vigyázzál, s többé

nekem macskagyökeret ne küldjél, a múltkor megettem, s két napig nem mertem kibújni a paplan alól a sárkányok miatt.

Szerető Nénéd, Rózs.

(U.i: Itt hamarosan ismét választások lesznek. Már csak ezért is gyere haza, hív a macskabecsület).

Tekintettel arra, hogy Timur macska a felszólításnak eleget tett, és hazajött, levelezésének ezennel
VÉGE
(a szerkesztő)

szubjektív

CINKOSTÁRSAM, SAROLT

– a sepsiszentgyörgyi István, a király margójára –

Maroknyi csapatunk már egy éve István, a király lázban ég, mióta csak meghallottuk a hírét, hogy helyi előadókkal készülnek színpadra állítani az ikonikus rockoperát. Ez most valósággá válik itt nálunk, elérhető távolságra, sőt, akár részesei is lehetünk az előadásnak!

Múlt év szeptemberétől tartó próbák, meghallgatás, újabb, ezúttal közös, a kiválasztott kórustagokkal történő, intenzív munkafolyamat következett a kézdivásárhelyi Cantus kamarakórus tagjainak. Kántorunktól, a darab Asztrik főpapjától igyekeztünk bennfentes információkat kicsikarni, mindhiába.

Szerveztünk és átszerveztünk nyarat, családi és szakmai életet. Terveztünk és újraterveztünk. Ingáztunk Kézdivásárhely és Szentgyörgy között, ahányszor csak kellett. Lázban égtünk. S a családunk is. Gyermkeinkkel vettünk részt próbákon, mert nem volt ki felügyeljen rájuk. Gyermkeinkkel vettünk részt próbákon, mert már gyermekeink is kórustagok.

S elérkezik a nyilvános főpróba, amikor már van sejtésed arról, miként is fog kinézni az előadás maga, de még mindig nem látod át az egészet. Csak arra tudsz gondolni: megérte? Hogyan fogadja a közönség? Tetszeni fog neki? S a család? Nekik vajon fog-e tetszeni?

Majd felcsendül a zene, s te átlépsz egy másik dimenzióba. Száll a lelked, s csodultig telik a szíved vele. Felvillannak a fények, megmozdulnak a szereplők. Onnantól kezdve nemigen van érkezésed a közönséggel törődni, mert sodor magával az előadás. A kettős szereposztásnak köszönhetően újra és újra meghallhatod a kedvenc dalaid ugyanúgy, de mégis másképp, meglesz a kedvenc s még

„kedvencebb” részed, előadód. Minden egyes előadásnál rácsodálkozol a rockopera és az előadás egy addig ismeretlen oldalára, mindig más dalszöveg szólít meg s fészkeli be magát a szívedbe, hogy nyomot benned. Cinkostársnak érzed magad a karmesterrel, aki úgy figyel a kórust (is), hogy megfelelő helyen intsen be, cinkostársad Sarolt, aki a megfelelő ütemben felemelt kezével harcba indítja a plebszet, s cinkostársaid a főurak is, akik a színpad szélére merészkednek, hogy még jobban tüzeljék s hergeljék a tömeget.

Függetlenül attól, hogy már a harmadik vagy az utolsó előadásnál tartasz, hideg ráz és lepkek röpködnek a gymrodoban, amikor betörnek a táncosok, s az egész arénát elfoglalva segítséget kérnek tőled, tőlünk, a néptől, amikor a Gizellák elégedetlenkednek az Istvánok házastársi figyelmével, amikor a Saroltok ósanyaként védelmezik a fiukat s a koronát, amikor a Rékák szívzaggató énekét hallhatjuk vagy éppen gondtalan táncát láthatjuk. Eksztázisba esel a Tordák és sámánok imájától, amikor a fények, a zene, a koreográfia és az ének együttese felrobbantja az arénát, ledöbbsz, s szólni nem tudsz Koppány felnégyelésénél. (Pedig énekelni kell.) Zseniális húzás a Szent Korona hangszerrel általi megelevenítése, közepben az Árpád-ház tagjaival. Nem is kell hozzá kardsuhintás, hogy megilletődj, elég ahhoz a kard megdőlése a megfelelő fokban. Újabb katartikus élmény, amikor rádöbbsz, mit is szimbolizál egy véletlennek tűnő mozdulat. Amikor már azt hiszed, ezt az érzést tovább nem lehet fokozni, megszólal a magyar, majd a székely himnusz, s hiszem azt, hogy az Aréna egy centit megemelkedett ekkor.

S hogy nekem megérte-e? Meg.

Kosztánci Tímea

Dombi Sándor Koppányként

Fotó: Zsigmond István / István, a király Székelyföldi Nagyprodukción

Fotó: Fekete Lehel / István, a király Székelyföldi Nagyprodukción

Szabó Enikő Sarolt szerepében

BENE ZOLTÁN KAPTA A TOKAJI ÍRÓTÁBOR NAGYDÍJÁT

A magyar irodalmi élet egyik legfontosabb eseményét, a Tokaji Írótabort augusztus 23. és 25. között rendezték meg. A közel öt évtizedes múltú visszatekintő írótalálkozó háromnapos programját kerekasztal-beszélgetések, plenáris ülések, emléktábla-avatás és könyvbemutatók tarkították. A Petőfi Kulturális Ügynökség bemutatta frissen megjelent, *Bennem a többi* című antológiáját, amely a Kárpát-medencei Programigazgatóság KMI 12 elnevezésű programjának íróit és költőit sorakoztatja föl jellemző műveik tükrében (Bék Timur, Bene Zoltán, Iancu Laura, Kürti László, Lovétei László, Majoros Sándor, Marcsák Gergely, Nagy Lea, Regős Mátyás, Szálinger Balázs, Száraz Miklós György és Zsille Gábor). A KMI 12 program a Petőfi Kulturális Ügynökség egyik zászlóshajója. A program a Kárpát-medence irodalmára összpontosítva nyolc, szakmailag elismert alkotóra és négy fiatal tehetségre hívja fel a figyelmet, segítve imázsépítésüket, műveik népszerűsítését. A program első évadjának szerzőgárdájában az anyaországon túl székelyföldi, kárpátaljai, vajdasági és csángó származású alkotók is helyet kaptak. A Tokaji Írótabor utolsó napján a KMI 12-tag Bene Zoltán (aki egyben lapunk szerzője is) vehette át a tábor díját Fekete Péter kultúráért felelős államtitkártól.

Következő lapszámunkban bővebben is foglalkozunk a *Bennem a többi* antológiával.

LÉGY ALJAS! (I.)

– részlet a *Miért is éltem?* című önéletrajzi kötetből –

Légy aljas, s akkor a mi emberünk vagy. Duplán, sokszorosan aljas, s akkor még inkább az vagy, még inkább a miénk.

A legszörnyűbb, amit hallottam (szovjet történet magyar családdal): a tízéves gyermek árulta be az édesapját. Nem mint rablót vagy gyilkost, hanem mint „reakciót”, aki nem hisz az egyetlen igaz eszmében – s az apát kivégezték. A józan ész és az erkölcs több ezer éves parancsszava, szív- és lélekjóság és emberség, minden-minden azt kiáltja: szörnyű! Vagy hogy elég, elég! Legyen vége az embertelenség dáridójának, az emberi lények leg-alja, legsilányabb, erkölcs nélküli rétege különböző formákban jelentkező alattomos és emberellenes uralmának!

Lapozva az engem követő hazai megfigyelések dokumentumainak töméntelen papír-labirintusában, feltűnt, hogy már az 1966. ápr. 10-ei, „Almás Béla” néven aláíró ügynök jelentése végén Finta László főhadnagy jelzi: „Gazda József tanulmányozás alatt van annak érdekében, hogy legyen beszerelve ügynöknek.”

Tehát az az elhatározás, hogy engem beszervezzenek, s így tegegyenek cselekvésképtelen erkölcsi hullává – azaz „az ő szolgáljukká” –, már akkor megszületett. Ez a szándék egy 1969. július 17-ei, kiolvashatatlan nevű ügynök által aláírt jelentése ismertetése végén megint ott van. Másutt még elemzések is vannak az iratokban, hogy miért tartanak alkalmasnak a beszerzésre. „Jól felkészült” vagyok, szimpatizálnak velem „a kollégák és a város népe is” – írja a „Háromszéki” nevű informátor (1969. szept. 27.). Kapcsolatban vagyok Tompa Miklós Csabával, Eröss Péterrel, Zsuffa Zoltánnal, akik megfigyelésük alatt állnak. Tehát – ez az

ő logikájuk –: mert sokan tisztelnek, megfelelő személy vagyok arra, hogy a tisztelőimet beárujam. S ezzel hátba döfjem őket!

Az akkori egész hatalmi rendszerre fényt vet ez az elvárásaikra alapozott „elismerés”.

Ez a Kor Erkölce, annak elvárása! Légy aljas és jellemtelen még a barátaiddal szemben is!

A beszerzési kísérlet

Az is kiderül az összefüggésekből, hogy elég lassan ment részükről a „munka”, mert ugye ’66-ban már kijelöltem, s csak 70-ben sikerült engem „reményt keltően” nagy nyomás alá helyezni. A lehetőséget egy párizsi utazásra beadott útlevelekérésünk adta.

Ahogy ezt letették, azon nyomban (március 30-ára) berendelték, hogy vigyek magammal egy, a külföldi kapcsolataimról számot adó jelentést. Ez a magyar nyelvű beszámolómmal ott is van a dossziémban. Nem tudom, a szekuspapírok hányadik átlapozása alkalmával tűnt fel, hogy az az általam géppel

írt, furcsa módon bevezetés és befejezés nélkül hagyott beszámoló utolsó lapjának az alján ott van kézírással írva egy név: Hajdú Gábor. Nem mint jellegzetes aláírás, hanem mint egy odaírt név ott a parányi lapalji üres helyen, melynek a betűvetése hasonlít az én kézírásomra (még az is felmerül bennem, valamilyen – ki tudja milyen – magyarázattal nem velem írták-e oda).

Mi köze ennek a kézzel írt névnek ahhoz a Gazda József által papírra vetett, kérésre megírt nyilatkozathoz, miszerint az ő külföldi ismerősei: dr. Hoffmann Bianka, azaz: Bianka néni, a nagynénje, dr. Benedek László, azaz Laci bácsi állatorvos, a nagybátyja, Kósa László, aki a burgonyatermesztés népi szókincsének a tanulmányozásával foglalkozik, s még Kovásznán megkereste evégett, innen az ismeretség; dr. Joó Ottó vízmérnök Szombathelyről s Varga Domokos 7 gyermekes író-édesapa, akik jóbarátai?

Később az is feltűnt, hogy abban a dossziéban, amelyekben

ezen „ismerős beszámoló” van, még található hat másik anyag összesen 12, általuk megszámozott oldalon: egy „Alex” (1970. jan. 6.), egy „Szántó” (1970. jan. 27.) és egy „Nicu” (1973. nov. 8.) nevű besúgó rólam adott jelentései, egy „hivatalos forrásból” jövő, a családomról – apámról, anyámról és a testvéreimről szóló – átirat (1965. jún. 14), s két olvashatatlan aláírás (mintha Cerghizan szekus őrnagyé lenne), kézzel írt anyag. Az egyik, 1970. márc. 30-án keltezett anyag annak kapcsán született, hogy a külföldi ismerőseimről szóló beszámolót átvette a szekus, s kérdéseket tett fel a „candidatul la recrutare”, a „beszerzésre kijelölt” személynek (!!!) a magyarországi útjával kapcsolatosan, megerősítve, hogy kikkel került kapcsolatba, s hogy azok miként vélekednek rólunk. S hogy ugye dolgozom egy új monográfián Nagy Imréről. Ezt is tudták, látom, „gazdag tanulmányokat” folytattak ebben az ügyben is. S hogy ki Nagy Imre, milyen művész – ezt ugye a Securitatének kell eldöntenie. S ugyancsak Cerghizan kézírásával van egy 1973. január 30-án keltezett „jelentés”, melyben kissé körmönfontan, de megfogalmazza, hogy ügynöki beszerzésemet elutasítottam.

Cerghizan őrnagy 1973. jan. 31-ei jelentése

„Jelentés azzal a javaslattal kapcsolatosan, hogy nevezett Gazda Józsefet, Kovászna városbeli tanárt kivesszük a hálózatból. „Hajdu Gábor” ügynököt (tehát itt azonosítják Gazda Józsefet Hajdú Gáborral) 1970. március 31-én szervezték be a „burzsoá-fasiszta” problematika mentén. Bár különböző személyekkel széles körű ismeretése van, akik szerveink figyelmében állanak, és a bevonása első szakaszában vállalta, hogy különböző ügynöki szolgálatokat végez (nem is közölték velem, hogy „be akarnak szervezni”, s nem is vállaltam én semmit, az 1970 március 31-én való odarendelésemtől feltett kérdéssorozatuk rám, az írásos munkámra, a külföldi utunk okára vonatkozott, s úgy is véltem, hogy az egy bizonyosfajta „lekáderezés” volt), fokozatosan a találkozóinkon késve jelent meg, különböző indokokkal, és egyes feladatok visszautasításával nem segítette szerveink munkáját.”

Itt is csúsztatás van, egyetlen nekem szánt „feladatot” bogoztam ki a „káderezésen”: azt, hogy hallgatónom kellett volna, s jelentenem nekik, hogy mások mit gondolnak, miről beszélgetnek. S nem egyes feladatokat, hanem a velük való együttműködést utasítottam teljes határozottsággal vissza, amit a megyei Securitate akkori főnöke, Aulich Sándor a rólam írt

jelentésében szó szerint így fogalmazott meg: „levettük a hálózatunkról, mert az együttműködést elutasította” (Megfigyelési jegyzet Aulich Sándorra vonatkozóan, 24/2008, A Securitate Irattárát Tanulmányozó Országos Tanács, kibocsátva Gazda József kérésére 2011. jan. 20-án)

Cerghizan őrnagy jelentése így folytatódik: „Rendkívül nehéz természetű, kevésbé kommunikatív, bátortalan. Elfoglaltsága kizárólag a tanári szakmájára és

Ștefan Cerghizan szekus őrnagy 2003-ban A Securitate Irattárát Tanulmányozó Országos Tanács (CNSAS) meghallgatására menet (forrás: ziu.ro). Meg nem erősített hírek szerint 2011-ben Magyarországon élt Csörgizán István néven

különböző magyar nemzetiségű, a szellemi élet különböző képviselőiről írt tanulmányok, kismonográfiák megírására korlátozódik. Egyébként az volt az oka a szerveinkkel való együttműködés visszautasításának, hogy burzsoá-fasiszta eszmék reminiscenciái uralják. A vele való kapcsolatot a dezinformálás (félretájékoztatás) céljából tartottuk fenn: Kovászna városban az értelmiség körében van néhány jelentős személy, akiket a szerveink figyelnek. A (hálózatból) való kizárásának dokumentumait, a személyi dossziéját, a mellékleteket a nyilvántartó iroda tárolja.”

Cerghizan Ștefan őrnagy, s.k.”

Ezek a fent jelzett iratok – se több, se kevesebb – egy, a Hajdú Gábor nevére kiállított R-206105-tel megszámozott dossziében vannak. Ismétlem, ezek közül egy származik tőlem, a magyarországi rokonaimról, ismerőseimről szóló, útlevevényben kért beszámoló, a többi mind rólam szóló szekus-tisztai (két darab) vagy ügynöki-besúgóji jelentés.

Kettőre idegen kézzel ráírás is került: az, hogy engem be akarnak szervezni, s ehhez kérik a jóváhagyást az ügynökök hálózatába való felvételemmel, majd ugyancsak jóváhagyást kérnek a hálózatról való törlésemhez. S az egyik gépírást „Nicu”-jelentésre tintával ráírva, hogy én ügynök-kük voltam 1970 és 1973 között.

Pihenő a kerti padon (2018, akril, vászon)

novella

A SZÍNÉSZ ÁLMA

Hirtelen felébredtem. Reggel volt. Valaki az utcáról nagy hangon szólólgatott.

– Nurmat bácsi! – köszöntöttem a furcsán öltözött szomszédomat, amikor kinyitottam a kaput.

– Én... én... – hadarta – Régóta szólólgatlak, megfagytam, menjünk be.

Nurmat bácsi hetvenéves volt, nagyon vékony és alacsony ember, a haja még mindig sűrű. Koldusszegényen él. Felesége sok évvel ezelőtt meghalt, így egyedül maradt gyermekeivel. A két lányt kivéve, akik alkalmanként meglátogatták, nem voltak rokonai, akik vigyázhattak volna rá.

Olyan színész volt, aki egész életében csak kisebb szerepeket játszott, középszerű ember, akinek az volt a rögeszmés álma, hogy egyszer Shakespeare szereplőit alakítja a színpadon. Ez az ember, akinek egyetlen jelentős szerepe Bobcsinszkij a *Kormányellenőr* című filmben, őszinte volt, mentes az idősebb emberek eredendő makacságától, energikus jófej. Valamilyen oknál fogva negyvenéves tapasztalat ellenére sem érezte magát magabiztosnak a színpadon, és emiatt – mondják – nem játszhatta el Lear király szerepét Shakespeare híres darabjában.

– Tegnap sokat próbáltam, kedves szomszéd – mondta, és a kályha mellé húzódott a hideg elől. – Nem sok eredménnyel. Nem voltam elégedett. Azt hiszem, az a gond, hogy este nem lehet igazán koncentrálni. Reggel korán kell próbálni, ébredés után. Tegnap este négyeszer ismételttem meg a nyomorult király monológját az utolsó jelenetben. Sikertelenül. Ám ma reggel szerény szolgád teljesítménye sokkal jobb volt.

Miközben mesélt, összedörzsölte a kezét.

– Leülhetek a székre? – kérdezte.

Ahogy a teste felmelegedett, eltávolodott a tűzhelytől.

– Nézze, én így ültem. Nem egyenesen, hanem kissé görnyedten, mert így ül Lear király. Öreg, kimerült. A keze mindig remeg. Ezért nem tudja szorosan átölelni lánya holttestét. Sőt, tágra nyitja a szemét, és nem akarja elhinni, hogy lánya teste élettelen.

Előhalászott kabátja zsebéből egy gyűrött papírdarabot. Felvette Lear király helyzetét, és elkezdett egy szomorú monológot mondani, miközben a papírra sandított.

– Van néhány hiányosságom, amin még dolgoznom kell – mondta, amikor befejezte monológját. – Leginkább az utolsó jeleneten. Az a legnehezebb.

Felállt a székről, odalépett hozzám, és a fülembé súgta.

– Még a nagy színészek is alig tudták előadni az utolsó jelenetet. Komolyan kell vennem a monológot,

meg kell tanulnom, hogy ne papírról lessem a szöveget. Ha ma vagy holnap visszamegyek a színházba, semmiképpen sem olvashatom a monológot papírról.

Megdörzsölte halántékát, és mély lélegzetet vett.

– Meg kell oldanom ezt a problémát. Jobb, ha hazamegyek.

Sietve hálálkodott, amiért meghallgattam, és kiszaladt a szobából tenyerébe szorítva a monológot.

A nap hátrélvő részét a városi könyvtárban töltöttem. Könyveket lapozgatva információkat gyűjtöttem a latin-amerikai irodalomról szóló kutatómunkámhoz.

Amikor este hazatértem, a kapuban ismét találkoztam Nurmat bácsival. Türelmetlenül verte ök-lével a kaput.

– Ah, nem vagy otthon? – mondta, amikor meglátott.

– A könyvtárban voltam – válaszoltam, és felmutattam a könyveket.

– Ma elmentem a színházba – mondta. – Beszélni akartam az igazgatóval arról, hogy visszamennék dolgozni. Sokáig vártam az irodája előtt. De nem ért rá. Holnap újra próbálkozom. Elhatároztam, hogy visszamegyek dolgozni, és eljátszom Lear király szerepét.

Mikor másnap elhaladtam a háza mellett, kinyílt Nurmat bácsi ablaka.

– Szomszéd – kiáltotta in-tegetve. – Tegnap este végre találkoztam az igazgatóval. El-mondtam neki a szándékomat. Figyelmesen végighallgatott, és igen reménykeltően beszélt esetleges visszatérésemről. De nyilván várnom kell még, mert a színházban jelenleg nincs üres hely. Azt mondta, amint lesz üresedés, tüstént értesít.

A következő három napban Nurmat bácsi nem jött át hozzám. Amikor végül találkoztam vele, nagyon bosszúsnak tűnt.

– Gonoszok, gazemberek! – is-mételte megállás nélkül.

Szokás szerint a kályha mellé ült. Sokat gesztikulált, miközben beszélt.

– Itt vannak a lányaim – hangja dühös volt, ami nem volt rá jellemző. – Mondtam nekik, hogy visszamegyek a színházba, de nem helyeselték az ötletemet. Azzal érveltek, hogy öreg vagyok, és nem úgy működöm már, mint korábban. Azt mondták, már nem tudok dolgozni. Nem, ez nem fog megtörténni! Itt az ideje, hogy Lear királyt játsszam. És a korom is megfelelő. Lear király körülbelül hetvenéves volt.

Hirtelen felpattant, és hátra tett kézzel járkált a szobában.

– Ugye láttad? – mondta, és hirtelen megállt előttem. – Láttad, hogy jó Lear király vagyok, alaposan tanulmányoztam lelkiállapotát? Hallottad, milyen kifejezően olvasom a monológot?

A lányok nem is láttak és nem is hallottak, és kíméletlen szavakkal bántják a lelkeket.

Felnéztem, de közben figyelme-met Mario Benedetti portréjának leírása kötötte le. A tudományos munkám egyik része volt.

Nem tudtam dolgozni, Nurmat bácsi idegessége ráragadt. Közben felforr a víz az elektromos vízforralóban. Teát főztem.

– A tea megemeli a vérnyomást – mondta Nurmat bácsi.

Az ablakpárkányra tette a csészéjét.

– Bácsi, talán a lányaidnak igazuk van – mondtam, miközben a teát szürcsöltem.

Nurmat bácsi bánatosan nézett rám.

– Nem tudnak semmit – válaszolt.

– Holnap elmegyek falura. Két vagy három napig, talán egy hétig leszek a szüleimnél – mondtam Nurmat bácsinak.

Az öreg bólintott, mintha rendben lenne.

– Addigra a színház igazgatója felhív – felelte.

Pár hétig otthon maradtam. A januári napok ott még hidegbbnek tűntek. Folytattam kutatómunkámat, ki sem léptem a házból. A napok egyhangúan teltek, Benedetti történeteit fordítottam üzbégre. Erősen havazott azon a napon, amikor visszatértem a városba. Térdig ért a hó. Az utak csúsztak. Nemcsak az autózás volt veszélyes, de még egy egyszerű séta is. Oly lassan haladt a taxi, hogy úgy tűnt, mintha a sebességmérője nem működne.

Amikor a házam közelében kiszálltam, észrevettem egy mentőt Nurmat bácsi kapuja előtt, a sofőr nem mozdult; a kormánykerékre dőlve aludt. Egy idő után kijött a házból egy mentős műszeres táskával a kezében, és beült az első ülésre a sofőr mellé. Az autó lassan elindult. Miután rendeztem a számlát a taxisofőrrel, elmentem Nurmat bácsihoz. Amikor beléptem a kapun, a legidősebb lányába, Zarifába ütköztem. Érdeklődtem az öreg egészségéről, majd beléptem a házukba. Nurmat bácsi az ágyban feküdt és a mennyezetet nézte. A fejét fehér kötés borította.

– Tegnap nagyon részeg volt, és megcsúszott a hóban – mondta Zarifa. – Megütötte a tarkóját.

Leültem az ágy melletti székre.

– Az igazgató még nem hívott a színházból – panaszkolta Nurmat bácsi, amikor meglátott.

Csend lett. Körbenéztem a szobában. Kályha, ferde szekrény két tucat könyvvel, rugós ágy és egy régi szék. Az ablakpárkányon egy régi telefon, mellette üres borosüveg, szétszórva egy halom lepedő és használt fecskendő. A szobában nagyon hideg volt.

– Szomszéd – szólt aggódva Nurmat bácsi, látva, hogy fát hoztam az udvarról a tűzhelyhez. –

Vessen egy pillantást a telefonra, elszakadt a vezeték?

– Nem, nem szakadt el, minden rendben – nyugtattam meg a telefonra pillantva, majd fogtam a gyufát, és meggyújtottam a tüzet.

– Ó, hát az jó – válaszolta elégedetten, látszott rajta, hogy megnyugtatta válaszom. – Ha a telefon nem működik, az igazgató hiába hív.

Hamarosan a kályha felmelegedett, a fa recsegett-ropogott benne. Melegség terjedt szét a szobában. Zarifa valószínűleg meglátta a kályha füstjét, mert bejött a szobába melegedni.

– Alaposan megtanultam Lear király összes szövegét és monológját – mondta Nurmat bácsi, miközben lánya újra kiment az udvarra.

– A színház sajnos nem hív fel. Csak a várakozás marad nap mint nap. Nincsenek hírek.

Nurmat bácsi hamarosan elaludt, nyilván a mentős altatót is adott neki az érzéstelenítővel. Nurmat bácsi fiatalabb lánya, Zamira, amint belépett a szobába, az ablakpárkányhoz ment, és a teleírt papírdarabokat szétszakította... Amikor végzett, leült az ágy szélére apja mellé.

– Be kell mennie a kórházba – mondta a nő az ébredező apjának.

Nurmat bácsi meglepetten nézett rá, és idősebb lányára, aki teát hozott neki.

– Nem akarok kórházba menni. Hamarosan felhívják a színházból.

A lányok határozottan rázták fejüket apjuk szavaira.

– Nem fognak telefonálni – mondta Zamira szomorúan. – Tudod, miért nem hívnak? Mert nincs szükségük rád. A színházban több tucat színész van, aki eljátszhatja Lear király szere-

pét. És mind tehetségesebbek, mint te. Az igazgató nem adja neked a szerepet; nekik adja. Amikor ott dolgoztál, sem kaptál főszerepet; gondolod, hogy most neked adnák?

– A húgom szavai helyesek – emelte fel a hangját a küszöbön Zarifa, az idősebb lány. – Egész életemben arról álmodoztál, hogy majd Lear király szerepét játszhatod. Életed és fiatalságod nagy részét ez az álom töltötte ki. De sosem valósult meg; nem ez volt a sorsod. Megöregedtél... Már nem vagy abban a korban, hogy délibábót kerjess.

Nurmat bácsi nagyot sóhajtott, teljes erejével szorongatta az ágy szélét.

– Ti... mindketten... menjetek ki a szobából.

Miután távoztak, egy darabig csendesen feküdt, nem vette le tekintetét az ajtóról. Amikor megszólalt, nem tudtam különbséget tenni, hogy önmagával vagy velem beszél.

– Az életem nem egy álom kergetésével telt el, hanem a lányaim gondozásával. Minden kollégám reggel szépen felöltözve, megfésülködve jött a színházba, míg én hetekig régi ruhákban, borostás arccal, mert nem volt elég időm szépítgetni magam. A feleségem betegsége miatt átvettem a lányaim napi gondozását. Vigyáztam rájuk, fürdöttem, ettettem, óvodába és iskolába vittem őket; házi feladatokat oldottam meg velük; amikor betegek voltak, velük maradtam a kórházban. Emiatt nem tudtam úgy dolgozni a színházban, mint ahogy megálmodtam. Tehetséges voltam. De hosszú időbe telt a lányaim felnevelése.

(Folytatás a 15. oldalon)

SHERZOD ARTIKOV üzbég író, költő Marghilanban született 1986-ban. Munkáit Oroszországtól Kolumbiáig számos országban publikálták. Első könyve, az Őszi szimfónia 2020-ban jelent meg.

novella

(Folytatás a 14. oldalról)

A színházi próbákön sokszor megrovásban részesültem a színházigazgatótól, mert nemcsak a számomra kijelölt szerepet nem tudtam tökéletesen eljátszani, de még a karakteres szövegeket sem tudtam megjegyezni. Nem dolgoztam eleget, nem olvastam könyveket, nem fejlesztettem a beszédképességemet. Napi huszonnégy órában csak a lányokra gondoltam. Egyszer csak elmaradtak a szerepek. A színházigazgató szemében használhatatlan színész lettem, bármilyen szerepre alkalmatlan, felelőtlen. Kimaradtam a szereposztásokból. Hónapokig nem játszottam semmit. Csak alkalmanként, váratlanul kaptam kisebb szerepeket, népszerűtlen produkciókban, néhány soros epizódszerepet.

Nurmat bácsi elhallgatott, csüggedten bámult a telefonra. Könyvek gyűltek a szemébe, és végigfutottak szikár arccsontján.

– Életem soha nem egy álmat követett – mondta, és lehunyta szemét.

A kályhában a fa lassan leégett, kezdett hidegebb lenni a lakásban. Még egy köteg tűzifát

hoztam az udvarról. Fűtés közben kinyílt az ajtó, és a mentős, akit reggel láttam, megjelent a küszöbön.

– Megpróbáltuk apádat kórházba vinni – mondta Zamirának mentegetőzve. – De nem engedelmeskedik.

– Az ember szeszélyes lesz, amikor megöregszik – válaszolta a lány, és zavartan pillantott az ágyra, ahol az apja feküdt.

A két mentős gondosan hordágyra fektette Nurmat bácsit. Nem állt ellen. A szemét sem nyitotta ki.

Az ablakhoz mentem, egy ideig egyedül álltam a szobában. Az ablakpárkányon szétszórva celtik Lear király monológjaival.

– Szellőztetni fogok, és rendet teszek a szobában – szólalt meg Zarifa.

Kimentem a folyosóra. Töprengve álltam, a falnak támaszkodva. Hirtelen megcsörrent a telefon. Hallottam, hogy a lány felveszi a kagylót.

– Apám kórházba került. Szellőztetem a szobát, rossz szag van.

**Fordította:
Balázs F. Attila**

kritika

TRENDEK ÉS ELHAJLÁSOK

– Zsidó Ferenc irodalomkritikáiról –

Miklóssi Szabó István

Hálátlan a kritikával az író, az olvasó egyaránt: az író azért, mert talán el sem olvassa a művére való reflektálást (s így esetlegesen értékes tükrökről marad le), másrészt, ha el is olvassa, esetleg bosszúság tölti el – vagy önteltség. Az olvasót meg egészen ritkán érdekli a kritika. Elsősorban azért, mert talán valami szakmai badarságnak tartja (ha valami jó, az jó, minek kritizálni), másodsorban valamiért a kritika szónak eleve negatív kicsengése van.

Hogy mi a jó, a fentiek tükrében köztes kritika, azt megmondani ugyancsak nehéz. Főként, ha figyelembe vesszük a *kritikai kiadásokat* is, melyek egy adott mű ugyancsak alapos, komoly szakmai feldolgozását jelentik. E sorok írója kételkedik abban, hogy az ilyen kritikai kiadások érdekelnek az átlagolvasót, viszont – főként a kanonizálódott művek esetében – óriási szükség van rájuk.

Gyakorlatilag kontextusba helyezik az adott szerzőt, a művet, ami az alaposabb értéshez elkerülhetetlen. Ezek után mondjuk ki: a kritika bizony szakma, nem is akármilyen, alapos felkészülést igényel.

Zsidó Ferenc elemzéseivel szemben a legmegátalkodottabb köztökönek sem lehetnek kifogásai. A négy részre osztott kötetben (*Varietas delectat; Szembesített prózakánonok; Lírai hullámgyűrűk; Kitekintő*) nemcsak rendki-

vül gondosan felépített írásokkal, egymásutánissággal találkozni, hanem a szerző különös tekintettel volt arra, hogy az adott szövegeket kontextusba helyezze.

Ezzel elérte, hogy a művet ne csupán kritikai alkotásnak, hanem irodalomtörténetnek is lehessen tekinteni, ráadásul a kissé laikus olvasó nyugodtan megkapaszkodhat itt-ott egy ismert névben (Fekete Vin-

ben tárgyalja a műveket, kiemelve a jól sikerült részeket, illetve megemlíti, szerinte bizonyos részek miért kevésbé sikerültek. Érezni, hogy ő maga is író, szerkesztő, hatalmas olvasottsággal rendelkezik. Ráadásul csaknem állandó jelleggel kutatja írásainak tárgyait, új szerzőket keres. Talán ezért is van, hogy könyvében találkozni már Voloncs Attilával is, azzal a kézdivásárhelyi fiatalal, aki tizenévesen (!) már nagyregényt tett le az asztalra (*Virágok esztendeje*).

Alighanem azért találni a kötetben több kritikát a prózai művekről, mert a szerző maga is prózaíró (legutóbbi regénye, az emlékezetes *Huszonnégy*, egy blokkregény, a „függőleges utca” regénye). Lírában talán ezért is inkább foglalkozik klasszikus vagy klasszicizáló szerzőkkel (Király László, Farkas Árpád, Kinde Annamária, Fekete Vince stb.), de figyelmét nem kerüli el a fiatalabb generáció sem (Dimény H. Árpád, Bálint Tamás, Láng Orsolya).

Végezetül kritizáljuk kissé a kritikust, ha már ilyen merészen és jól vetette magát az irodalmi alkotások közé: a *par excellence* (kiváltképpen, főképpen, elsősorban) és az *in medias res* (a dolgok közepébe vágni) szófordulatok a sok használat folytán ugyancsak feltűnővé válnak a kötetben. De ezen kívül... igazi irodalom-szerető művet adott az olvasók kezébe.

Zsidó Ferenc: *Trendek és elhajlások*. Lector Kiadó, Marosvásárhely, 2021

ce, Szilágyi István, Király László, Térey János stb.). De még ennyivel sem elégedett meg a szerző, hanem ráadásul egész ívet adott a kötetnek, ami átvezet az 1960-as évektől egészen napjainkig, érinti a román irodalmat is. Ráadásul nyelvezete olyannyira friss, üde, hogy könnyű a könyvbe belefeledkezni. Itt-ott a személyes hangvételtől sem feledkezik meg, ami – valljuk be – a kritikai műveket csak felüdíteni tudja.

Zsidó nem ítél, hanem rámutat. Hibákat nem keres (alig van műhiba nélkül), inkább összességé-

karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Artikov, Sherzod (1986, Marghilan) költő, író
Balázs F. Attila (1954, Marosvásárhely) költő, író, műfordító, szerkesztő
Bálint Tamás (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász
Bene Zoltán (1973, Kecskemét) író
Czegő Zoltán (1938, Bukarest) költő, író, újságíró
Cseke Péter (1945, Recsenyed) irodalomtörténész, költő, szociográfus, tanár
Dimény H. Árpád (1977, Kézdivásárhely) újságíró, költő
Drávucz Zsolt (1997, Szolnok) költő, műfordító
Gazda József (1936, Kézdivásárhely) író, szociográfus, tanár, művelődésszervező
György Attila (1971, Csíkszereda) író, újságíró, szerkesztő
Kosztándi Tímea (1979, Kolozsvár) tanár, műfordító
Kovács Újszász Péter (1996, Kolozsvár) költő, irodalomkritikus
Kudelász Nóbel (1975, Gyulafehérvár) költő, író, televíziós szerkesztő
Miklóssi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író
Murányi Sándor Olivér (1974, Székelyudvarhely) író
Péter Beáta (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró
Shrek Tímea (1989, Beregszász) író, tanár
Szabó Fanni (1999, Dombóvár) költő
Szabó Lőrinc (1900, Miskolc – 1957, Budapest) költő, műfordító
Szakács István Péter (1957, Székelyudvarhely) tanár, író, publicista, irodalomtörténész
Szondy-Adorján György (1971, Csíkszereda) költő, író
Varga Melinda (1984, Gyergyószentmiklós) költő, szerkesztő
Vöröskéry Dóra (1995, Békéscsaba) író
Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat **Kopacz Mária** (1941, Marosvásárhely) grafikus, festőművész alkotásaival illusztráltuk.

Mellékletünk az **Előretolt Helyőrség** lapcsalád tagja • Kiadja az **Erdélyi MédiaTér Egyesület**. Cím: RO-410010 Nagyvárád, Mihai Eminescu u. 62/1. • Kiadásért felelős:

Mohácsi László Árpád • Főszerkesztő: **Szentmártoni János** • Felelős szerkesztő: **Sántha Attila** • Szerkesztők: **Bálint Tamás, Muszka Sándor, Péter Beáta, Varga Melinda** • Főmunkatárs: **Miklóssi Szabó István** • Szerkesztőségi titkár: **Péter Beáta** • Tördelés, korrektúra: **Prima Press Kft.** • Szerkesztőség: RO-530211 Csíkszereda, Márton Áron utca 18. • Postai cím: Előretolt Helyőrség, RO-530220 Csíkszereda, OP 1, CP. (postafiók) 31. E-mail: office@eloretolthelyorseg.ro • ISSN 2601-8446, ISSN-L 2601-844 • www.helyorseg.ma • Támogató: **Emberi Erőforrások Minisztériuma** • Támogatáskezelő szervezet: **Petőfi Kulturális Ügynökség Nonprofit Zrt.**

képregény

HŐSEMBER
ÉS TRÖMPLI

NYARALÁS A JÁRVÁNY UTÁN

írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás

Június 11. - Pistáék Kolozsvárról (5 éjszaka)

El se fagad hinni, jönnek Pistáék egy pár napra, akarnak gyógyfürdőzni, s itt szállnak meg!

Június 20. - Gerdáék Kolnból (3 éjszaka)

És jönnének most, Gerdám?! Gyertek, nagyon szívesen látunk.

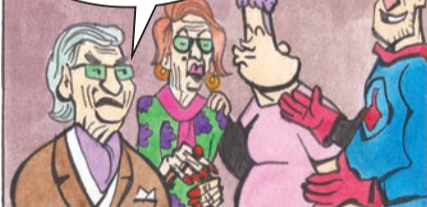
Július 2. - Bélusék Szolnokról (10 éjszaka)

Na, Bélusék voltak Szolnokról. Jönnek egy hétre. Megint összebb kell húzódjunk. Gyerekek, át kell adjátok az egyik szobát az unokatestvéreiteknek.

Július 17. - Dr. Belényesiek Montreálból (2 éjszaka)

Szeben után barzasztó volt az út!

Július 24. - Keresztfiamék Pestről (4 éjszaka)

Ti ismeritek a Limp Bizkitet?

Nem, öregem, mi még mindig Neoton Família-t hallgatunk.

Augusztus 5. - Tóhi bácsiék Vásárhelyről (6 éjszaka)

Én még ilyen horkolást nem hallottam, bizonyistenemre. Még hány napig maradnak?

Augusztus 22. - Jenci és az új nője (3 éjszaka)

Ez a kisasszonyka nem eszik glutént, most főzhetek kétfelé!

